

ONNENKIVEN TENAVIEN KASVUN KANSIO

Jenni Katajisto

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaali- ja kasvatusalan

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Katajisto, Jenni. Onnenkiven Tenavien kasvun kansio. Pori, kevät 2016, 58 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa produktiona uusi työväline Onnenkiven päiväkodin Tenavat-lapsiryhmän kasvatushenkilöstölle. Tavoitteena oli suunnitella, kehittää ja tuottaa helppo, käytännöllinen ja yksilöllinen kasvun kansio -malli ja -opas lasten osallisuuden sekä kasvatuskumppanuuden tukemiseen.

Työn teoreettinen viitekehys koostuu varhaiskasvatuksen, osallisuuden, kasvatuskumppanuuden, portfolioiminnan ja kasvun kansion teorioista ja käsitteiden määrittelystä. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämispainotteisena Onnenkiven päiväkodin Tenavat-lapsiryhmälle. Lopputuloksena muodostui uusi konkreettinen tuote, joka rakentui teorian, kuulemiskierroksen, arvioinnin ja oman ammatillisen näkemyksen avulla.

Kasvun kansiosta muodostui rengaskansio, josta löytyy ohjeistus lapsiryhmän työntekijöille kansion käytöstä ja täytöstä ja jonka rakenteelliselta pohjalta lasten omat kansiot kootaan. Kasvun kansio -malli ja -opas näyttää millainen varhaiskasvatuksessa käytettävä kasvun kansio voi olla rakenteeltaan ja mitä se voi pitää sisällään – pohjanaan kuitenkin Onnenkiven Tenavat-ryhmästä nousseet ideat. Se rakennettiin helpoksi ja yksinkertaiseksi käyttämisen ja täyttämisen kannalta. Kasvun kansiota voidaan soveltaa muuttuvassa lapsiryhmässä tarpeiden mukaisesti.

Kasvun kansio -työskentely tuki lasten osallisuutta, koska kasvun kansio on välineenä lapsen kuulemiselle ja kuulluksi tulemiselle. Sitä hyödyntämällä varhaiskasvatuksessa pystytään huomioimaan lapsen ainutlaatuinen kokemusmaailma. Lapsiryhmän aikuiset saivat kasvun kansiosta uuden työvälineen kasvatuskumppanuuden ja lasten osallisuuden tukemiseen sekä dokumentointiin ja arviointiin. Vanhemmat pääsivät osalliseksi kasvatuskumppanuudesta uudella tavalla havainnoimalla kansion kautta lapsensa kokemusmaailmaa päiväkotiympäristössä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, osallisuus, kasvatuskumppanuus, portfolio, kasvun kansio

ABSTRACT

Katajisto, Jenni.

The Educational Portfolio of Onnenkivi Tenavat. 58 p., 4 appendices.

Language: Finnish. Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the study was to produce a new tool for the pedagogues of Tenavat-child group of Onnenkivi day care. The aim was to design, produce and create an easy, practical and individual model- and manual- educational portfolio. This supports children's participation and educational partnership.

The framework and material of the thesis consist of early childhood education, participation, educational partnership, the portfolio and the educational portfolio. The thesis was carried out as production for the Tenavat-child group of the Onnenkivi day care. The result was a new concrete product, which is based on theory, hearing rounds, assessments and my professional experience.

The educational portfolio was forming to the ring binder, from where can be found directions to pedagogues. The model and manual educational portfolio shows what kind of an educational portfolio could be on a structural base and what it can hide inside, which is based on Onnenkivi day care Tenavat-child group's ideas. It was compiled to be easy and simple on the use's and fill's view. The educational portfolio could be applied in a variable child group in need of.

The educational portfolio supports children's participation. The educational portfolio is a tool for child's hearing. With the help of it, child's unique experience can be noticed in early childhood education.

Child group's pedagogues got a new tool for supporting educational partnership and children's participation and documentation and assessment. Parents get a part of educational partnership in the new way and they get chance to notice their child's world in day care environment.

Key words: early childhood education, participation, educational partnership, portfolio, educational portfolio

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS.....	8
2.1 Päivähoito tukemassa lasten kasvua, kehitystä ja oppimista	9
2.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa	10
2.3 Kasvatuskumppanuus osana vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteistyöstä	12
3 PORTFOLIOTOIMINTA JA KONSTRUKTIIVINEN OPPIMISNÄKEMYS.....	14
4 KASVUN KANSIO PORTFOLIONA	16
4.1 Lasten osallisuus kasvun kansio -työskentelyssä.....	16
4.2 Kasvatuskumppanuus osana kasvun kansiota.....	17
5 PÄIVÄKOTI ONNENKIVI.....	19
6 PRODUKTION TOTEUTUS	20
6.1 Työskentelyprosessin suunnitelma ja materiaalin keruu.....	20
6.2 Kuulemiskierros	22
7 KASVUN KANSION RAKENTUMINEN	25
7.1 Kasvun kansion käytettävyys työntekijöiden kantilta.....	25
7.2 Kasvun kansion sisältö	26
7.3 Kasvun kansion teemat	27
7.4 Kasvun kansio tukemassa kasvatuskumppanuutta ja lasten osallisuutta	28
8 ONNENKIVEN TENAVIEN KASVUN KANSIO – MALLI JA OPAS	30
8.1 Teemat.....	31
8.2 Kasvun kansioon kerättävä materiaali	34
8.3 Lapsen itsearviointi ja itsetunnonkehitys kasvun kansio -työskentelyssä.....	34
8.4 Kasvun kansion käyttö ja täyttäminen	35
8.5 Välilehdet, otsikoinnit ja muovitaskut	37

8.6 Haastattelu- ja havainnointipohjat.....	38
8.7 Tavoite- ja arviointipohjat.....	39
8.8 Muut valmispohjat	40
9 KASVUN KANSION LUOVUTUS JA SAATU PALAUTE	41
10 POHDINTA	43
LÄHTEET.....	46
LIITTEET	49
LIITE 1: Kysely työntekijöille	49
LIITE 2: Kysely vanhemmille	54
LIITE 3: Kuvakortit kommunikoinnin tukena	56
LIITE 4: Lasten teemahaastattelu	58

1 JOHDANTO

Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 11–18, 31) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista lapsen elämässä tapahtuvan kasvatuksellisen vuorovaikutuksen avulla. Tämä kasvatustehtävä vaatii kodin ja päivähoidon yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta niiden yhteinen tehtävänsä muodostaisi lapselle parhaan mahdollisen tuen. Tämä tapahtuu tekemällä valintoja lapsen parasta ajatellen. Lapsen toimiessa itselleen mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla hän kokee oppimisen ja onnistumisen iloa. Lasta tulee kuunnella ja antaa hänelle mahdollisuuksia aloitteisiin, toimintojen valintaan, tutkimiseen ja johtopäätösten tekemiseen sekä omien ajatustensa ilmaisuun.

Vanhempien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen perustuu päivähoidon henkilöstön ja vanhempien yhdessä laatimaan lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siinä otetaan huomioon lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemykset lapsen kasvatuksessa sekä lapsen kokemukset, tarpeet ja tulevaisuuden näkymät, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet sekä yksilölliset tuen ja ohjauksen tarpeet. Suunnitelmassa tuodaan konkreettisesti esille lapseen liittyvät huolenaiheet sekä mahdolliset kehityksen ongelmat etsien niihin ratkaisua vanhempien ja päivähoidon ammattilaisten kesken. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32–33.)

Yksi varhaiskasvatukseen liittyvistä puheenaiheista viimeisien vuosien aikana on ollut lasten osallisuus. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa painotetaan, että lapsen osallisuus on lapsen olemista osallisena omassa elämässään ja sitä koskevassa päätöksenteossa. Se on todellista lapsen osallistuessa aktiivisena toimijana omaan oppimiseensa, jolloin hän kasvattaa ymmärrystä kokemastaan. (Leinonen 2014, 19.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään varhaiskasvatuksen kentällä käytettävään portfolioon eli lapsen kasvun kansioon, jossa korostuvat lapsen osallisuus sekä kodin ja päiväkodin välinen kasvatuskumppanuus. Varhaiskasvatuksessa käytetään erilaisia työmenetelmiä ja -välineitä, joista kasvun kansio on yksi.

Kasvun kansio on lapsen henkilökohtainen portfolio, johon talletetaan lapsikohtaista materiaalia esimerkiksi tavoitteiden ja arviointien, piirustusten ja valokuvien muodossa. Kasvun kansion avulla päiväkodin henkilökunta ja lapsen vanhemmat voivat yhdessä seurata lapsen kehittymistä. Osallistumalla ja olemalla osallisena kasvun kansio -työskentelyssä lapsi oppii seuraamaan kehittymistään ja iloitsemaan taitojensa sekä tietojensa karttumisesta, jolloin hänen itsetuntonsa ja itsetuntemuksensa kehittyvät. (Opetushallitus i.a.)

Opinnäytetyöni ajatus lähti liikkeelle ollessani pedagogisessa harjoittelussa Onnenkiven päiväkodin Tenavat-sisarusr ryhmässä vuoden 2014 lopussa. Pidin tärkeänä kasvun kansion mahdollisuutta tukea lasten osallisuutta päiväkodissa, sillä portfoliotoiminnassa lapsi on aktiivinen, itsenäinen ja omaan toimintaansa ja oppimiseensa vaikuttaja (Kankaanranta 1998, 66).

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen produktio, uuden työvälineen luominen päiväkodin kasvatushenkilöstölle. Tavoitteena oli suunnitella, kehittää ja toteuttaa helppo, käytännöllinen ja yksilöllinen kasvun kansio -malli ja -opas Onnenkiven Tenavat-päiväkotiryhmään tukemaan lasten osallisuutta sekä kodin ja päiväkodin välistä kasvatuskumppanuutta. Tenavat on 1–6-vuotiaille tarkoitettu sisarusryhmä, jossa oli haastattelun tekoheikellä 22 lasta. Tenavat on jaettu vielä pienryhmiin: esikouluikäisiin Timantteihin, viisivuotiaisiin Nipsuihin ja 1–4-vuotiaisiin Leppäkerttuihin. Tenavissa työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa sekä kaksi lastenhoitajaa ja ohjaava avustaja. (Onnenkiven päiväkotit i.a.) Etsin materiaalia kasvun kansion tekoon haastattelemalla lapsiryhmän lapsia sekä suuntaamalla kyselyn heidän vanhemmilleen ja lapsiryhmän työntekijöille. Etsin näkökulmaa siihen, millainen tarve lapsiryhmässä on kansiolle, jotta se tukisi lasten osallisuutta sekä päiväkodin ja kotien välistä kasvatuskumppanuutta.

Raportti soveltuu kaikille varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville ja opiskelijoille sekä esiopetuksen piirissä työskenteleville. Opinnäytetyön keskeisiin käsitteisiin kuuluvat varhaiskasvatus, osallisuus, kasvatuskumppanuus sekä portfolio ja kasvunkansio.

2 VARHAISKASVATUS

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 11, 15) sanotaan, että varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta pienten lasten eri elämänpiireissä ja, että sen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Hän nauttii yhdessäolosta lasten ja kasvattajien yhteisössä sekä kokee iloa ja toimimisen vapautta kiireettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä. Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa, ja se koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jonka keskeisenä merkityksenä on lapsen omaehtoinen leikki. Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatuspalveluissa, joista keskeisimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä kuntien, seurakuntien, yksityisten sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisilla ja kunnan asiakirjoilla, jotka muodostavat yhdessä prosessimaisen kokonaisuuden. Valtakunnallinen ohjaus käsittää lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, jotka määrittävät varhaiskasvatuksen ja siihen sisältyvän esiopetuksen toteuttamista, sekä varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, jotka sisältävät yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen. Valtakunnallinen ohjaus käsittää lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuksen perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti esiopetuksen sisältöä, laatua ja paikallisten opetussuunnitelmien laatimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8–9.)

Kunnallinen ohjaus käsittää kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategian. Ne voivat olla osana kunnan lapsipoliittista ohjelmaa tai löytyä muista lasta ja perhettä koskevista asiakirjoista, joista ilmenevät kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen keskeiset periaatteet, kehittäminen ja kunnan varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmä. Kunnalliseen ohjaukseen lukeutuu myös kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, jonka lähtökohtana ovat

valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet sekä kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman kokonaisuus. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan verrattuna yksikön varhaiskasvatussuunnitelma on yksityiskohtaisempi. Siinä kuvataan muun muassa yksikön varhaiskasvatuksen, toisin sanoen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden lähtökohdat ja toteutuminen arjen kasvatuskäytännöissä sekä alueen tai yksikön erityispiirteet. Kunnalliseen ohjaukseen sisältyy vielä lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen esiopetuksen suunnitelma, jotka laaditaan yhdessä vanhempien kanssa ohjaamaan lapsikohtaisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteuttamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 9.)

Varhaiskasvatuksen toimintaa taas suuntaavat kokoavat kasvatuspäämäärät. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia lasten henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämisestä yksilöllisyyttä kunnioittaen sekä toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistamisesta siten, että jokainen lapsi oppii ottamaan muita huomioon ja välittämään toisista. Kasvattajan tulee pyrkiä myös lisäämään lapsen itsenäisyyttä asteittain niin, että lapsi kykenee huolehtimaan itsestään ja läheisistään sekä tekemään elämäänsä koskevia päätöksiä ja valintoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13.)

2.1 Päivähoito tukemassa lasten kasvua, kehitystä ja oppimista

Päivähoito on yhteiskunnan tarjoamaa varhaiskasvatuspalvelua, jossa yhdistyvät lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka. Päivähoitoa voivat saada päivähoitolain mukaan lähtökohtaisesti ne lapset, jotka eivät ole oppivelvollisuusikäisiä. Päivähoidon osa-alueita ovat päiväkotihoito, perhepäivähoito, leikkitoiminta sekä muu päivähoitotoiminta. (Mahkonen 2012, 37.) Päivähoidon ydintehtävänä on lasten hoito, kasvatus ja oppiminen. Päivähoidossa tehdään yhteistyötä vanhempien ja erilaisten ammatillisten tahojen kanssa. Päivähoidon toiminnassa näiden osa-alueiden rajaa on vaikea vetää, koska ne linkittyvät toinen toisiinsa. (Koivunen 2009, 11–12.) Voidaankin sanoa, että päivähoitoon tehtävänä on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä sekä edistää yhdessä kotien kanssa lasten yksilöllistä tasapainoista kehitystä (Mahkonen 2012, 36).

Päivähoidossa lapsi kohdataan tasa-arvoisesti yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. Ottamalla huomioon lapsen iän, yksilölliset tarpeet ja yleisen kulttuuriperinteen edistetään lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tuetaan hänen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatustaan. Lapsen suhteita vanhempiin, kasvattajiin ja muihin lapsiin ylläpidetään ja tuetaan hänen kuulumistaan vertaisryhmään, koska lapsen hyvinvointia edistävät mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet. (Mahkonen 2012, 36; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15.)

Päivähoidon tarjoaman varhaiskasvatuksen hoito, kasvatus ja opetus nivoutuvat toisiinsa. Nämä ulottuvuudet painottuvat eri tavoin eri-ikäisillä lapsilla ja niiden merkitys vaihtelee eri tilanteissa. Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi osa kasvattajan ja lapsen vuorovaikutuksesta tapahtuu hoitotilanteissa. Lapsen myönteistä minäkäsitystä, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä voidaan edistää hyvällä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella, jota kasvattajat tuovat lapsen päivän eri vaiheisiin. Tärkeitä kasvun ja oppimisen tilanteita ovat erilaiset arkeen liittyvät tilanteet, joihin kuuluvat hoito- ja muut vuorovaikutustilanteet sekä arjen pienet työtehtävät, leikki ja muu lapselle ominainen toiminta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15–16.)

2.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Oikeus olla osallinen omassa elämässään kuuluu tiiviisti Ihmisoikeuksien yleissopimukseen (1948), YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimukseen (1989) sekä Suomen perustuslakiin (1999). Sekä Perustuslain 6 § että YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 12 mukaan lasten tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin heidän kehitystasonsa huomioiden (Suomen Perustuslaki 1999; YK:n Lasten oikeuksien yleissopimus 1989). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa on yksi keskeisemmistä periaatteista myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan on tärkeää lapsen ymmärretyksi ja kuulluksi tuleminen hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (1989) määritellään lasten osallisuus yhdeksi kolmesta oikeuksien ryhmästä, joihin lapsella on oikeus ja joita aikuisella on velvollisuus

suojella. Ryhmiä ovat oikeus suojaan ja turvaan, oikeus saada tasa-arvoinen osa yhteiskunnan voimavaroista sekä oikeus ilmaista itseään ja olla osallinen itseä koskevassa päätöksenteossa. Osallisuus mainitaan yleissopimuksessa kaikkiaan kuudessa eri artiklassa. Lasten oikeudet osallisuuteen käsittelevät lapsen identiteetin kehittymistä, autonomiaa, valinnan vapautta ja osallistumista itseä koskevaan päätöksentekoon. Niiden tulisi toteutua lapsen kaikilla elämänalueilla. (YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus 1989.)

Osallisuuden käsitteen määrittely varhaiskasvatuksessa ei ole ongelmattonta, sillä se liittyy kaikkeen lasten toimintaan. Osallisuustutkija Leinosen (2014, 18) mukaan osallisuutta päivähoitossa voidaan jakaa alakäsitteiden alle seuraavasti: Osallisuus arjessa määrittelee lapsen osallisuuden päiväkodin arkeen, rutiineihin ja perustoimintoihin. Toisin sanoen lapsi nähdään toimijana. Osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmätoiminnassa paneutuu puolestaan vuorovaikutukseen ja yhteiseen toimintaan ryhmässä, jossa kaikki lapsista aikuisiin ovat tasa-arvoisia. Osallisuus kokemuksena liittyy jokaisen henkilökohtaisiin kokemuksiin osallisuudesta päivähoitossa. (Leinonen 2014, 18.)

Varhaiskasvatuksessa pienten lasten osallisuuden voidaan nähdä rakentuvan lapsen ja aikuisen sekä ryhmän ja yksilön välisessä vuorovaikutuksessa, arkipäiväisissä kohtaamisissa, valintatilanteissa ja yhteiseen toimintaan vaikuttamisessa. Lapsen osallisuus on lapsen oma kokemus merkityksellisestä tilanteesta tai kohtaamisesta arjessa. Osallisuuden kokemus synnyttää lapsessa ilon ja innostuksen tunteita ja luo tilanteesta mielekkään oppimisen ja vuorovaikutuksen tilanteen, johon hän sitoutuu intensiivisesti. Pienten lasten kokemukset ovat yksilöllisiä ja tilannesidonnaisia ja toiminta, joka saa yhden lapsen kokemaan tullessa kuuluksi ja nähdyksi, ei välttämättä ole sitä toiselle lapselle. Osallisuus pitää siten sisällään myös mahdollisuuden vetäytyä tilanteista. (Leinonen 2014, 18–19.)

Vennisen, Leinosen ja Ojalan (2010, 64) tutkimuksen perusteella lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa voidaan jaotella seitsemään osatekijään. He tutkivat lasten osallisuuden rakentumista varhaiskasvatuksessa pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Tutkimuksessa lasten osallisuus näyttäytyi lapsen oikeutena iloita itsestään ja kokea olevansa tärkeä, lapsen tarpeiden täyttymisellä, mahdollisuutena oppia uutta aikuisen antaessa turvaa ja lapsen vaikuttamiskokemuksina, joissa lapsi saa kokea, että hänen rohkeutensa ilmaista itseään saa aikaan asioita, joista höytyvät hän itse sekä muut. Tutkimuksessa nousi esille

myös lapsen omatoimisuuden harjoittelu ja lapsen kasvaminen vastuuseen, jossa osallisuus on lapselle valintojen tekoa, vastuun ottamista ja päätöksiin osallistumista, sekä lisäksi maailman yhteinen tulkitseminen, jossa lapsi on osa kotia ja ystäväpiiriä sekä ympäröivää yhteiskuntaa ja sen ajankohtaisia tapahtumia.

2.3 Kasvatuskumppanuus osana vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteistyöstä

Päivähoidossa kotien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö sisältää kaikenlaisen vanhempien ja varhaiskasvattajien välisen vuorovaikutuksen ja toiminnan. Yhteistyötä on kotikasvatuksen tukeminen, kasvatustuun jakaminen, vastuun kumppanuus, vanhempia osallistava yhteistyö sekä kasvatuskumppanuus. Kotikasvatuksen tukeminen tarkoittaa varhaiskasvattajien ja vanhempien välistä tavoitteellista keskustelua kasvatuksesta ja kasvatuseriaatteista, arvoista ja kulttuurista lapsen etua ajatellen. Kasvatustuun jakaminen käsittää vanhempien ja varhaiskasvattajien kasvatustuun jakamista siten, että vanhemmilla on viime kädessä vastuu lapsestaan ja varhaiskasvattajalla on vastuu lapsen saamasta kasvatuksesta päiväkodissa. Vastuun kumppanuudessa taas molemmat osapuolet huolehtivat lapsen kasvatuksesta omilla kentillään, mutta yhteistyötä tehden hyödyntäen vanhempien asiantuntemuksen omasta lapsestaan sekä varhaiskasvattajien yleistä asiantuntemusta lapsen kehityksestä. Osallistavassa yhteistyössä varhaiskasvattajat kannustavat vanhempia yhteistyöhön luomalla siihen hyvät edellytykset. (Koivunen 2009, 151–152.)

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja varhaiskasvattajien tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemiseksi. Kasvatuskumppanuuden periaatteita ovat kuuleminen, luottamus ja dialogi. Päivähoidon henkilöstöllä on ammatillinen tieto ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön luomisesta ja vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja kasvatustuun sekä oman lapsensa tuntemus. Vanhempien ja varhaiskasvattajien tiedot lapsesta luovat yhdessä parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Kasvatuskumppanuudella halutaankin korostaa varhaiskasvattajien ja vanhempien asiantuntijuuksien tasavertaisuutta, molemminpuolista kunnioitusta ja yhteisiä tavoitteita lapsen kasvatuksessa. Kumppanuus perustuu silti aina vapaaehtoisuuteen ja

vanhemmilla on oikeus määritellä yhteistyön ja kumppanuuden rajat sekä taso. (Koivunen 2009, 153–154; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kaskelan ja Kekkosen (2006, 32–38) kasvatuskumppanuushankkeen mukaan kasvatuskumppanuuden periaatteista **kuuleminen** tarkoittaa suhdetta toiseen ihmiseen. Kuulevassa suhteessa asetetaan kuulemaan toisen ihmisen asiaa, ajatuksia ja puhetta. Se näytetään aitona kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Saarnaaminen, luennoiminen, kritisoiminen, syytteleminen ja olettaminen aiheuttavat sen, ettei kumpikaan osapuoli enää kuule. Kuuntelija haluaa ja uskaltaa ottaa vastaan sen mitä toinen osapuoli viestittää. **Kunnioitus** periaatteena tarkoittaa toisen ihmisen arvostamista ja hyväksymistä. Arvostava asenne ilmenee aina ajatuksina ja sitä kautta tekoina. Periaate **luottamus** rakentuu kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Se tarkoittaa varhaiskasvattajan sensitiivistä suhdetta lapseen, mikä luo vanhempiin luottamusta ja turvallisuutta lapsen hyvästä hoidosta. **Dialogin** periaate varhaiskasvatuksessa tarkoittaa tasa-arvoista keskustelua, jossa toisen osapuolen tietämys ei ole merkityksellisempää ja arvokkaampaa kuin toisen. Dialogissa luodaan yhteistä ymmärrystä ja sovitellaan yhteen erilaisia tulkintoja todellisuudesta.

Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen kasvuympäristöt ja kasvatuskäytännöt vaikuttavat kodin ja perheen rinnalla lapsen kasvuun ja kehitykseen. Vanhemman oman lapsensa tuntemukselle annetaan aiempaa suurempi tila ja painoarvo. Vanhempien näkemykset, mielipiteet ja toiveet sisällytetään alusta asti osaksi lapsen oman varhaiskasvatuspolun toteuttamista ja suunnittelua. Kumppanina toimiva kasvattaja sitoutuu vahvistamaan lapsen ja vanhemman välistä varhaista kiintymyssuhdetta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 13–14.)

Kasvatuskumppanuus lähtee aina lapsen tarpeista, jolloin varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen mahdollinen tuen tarve kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella. Yhteistyöllä lapsen vanhempien kanssa muodostetaan yhteinen toiminta-strategia lapsen tukemiseksi. Kasvatusvastuun onnistuneen jakamisen kannalta on olennaista miten koti ja päivähoito sitoutuvat toteuttamaan yhteistä jaettua kasvatustehtävää. (Kaskela & Kekkonen 2006, 13; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31–32.)

3 PORTFOLIOTOIMINTA JA KONSTRUKTIIVINEN OPPIMISNÄKEMYS

Portfolio on tuotos, joka kuvaa oppijan kasvun ja oppimisen prosessia. Se on kokoelma tekijänsä huolella valitsemia asioita ja tuotoksia, jotka on järjestelty yhteen tiettyä tarkoitusta varten. Valittujen töiden tulee sisältää perustelut miksi juuri ne on valittu. Mitä perustellumpi sekä yksityiskohtaisempi portfolio on tuotosten suhteen, sitä yksilöllisempi se on. Portfolio osoittaa tekijänsä osaamista, pätevyyttä sekä aikaansaannoksia. Se on dokumentti, joka edustaa tekijänsä parhaita töitä kertoen hänen vahvuusalueistaan. (Niikko 2000, 17–19.)

Ei ole sääntöä siitä millainen portfolion tulee olla fyysiseltä rakenteeltaan, sisällöltään ja materiaaliltaan. Konkreettiseltaan muodoltaan portfolio voi olla minkäläinen tahansa. Se voi olla muun muassa kansio, salkku, CD, laatikko, äänite tai kaikkea näitä yhdessä. Portfolion sisältö rakentuu erilaisista materiaaleista ja lähteistä. Materiaali voi olla kuvallista, kirjoitettua tai äänellistä. Kuvallisena ja äänellisenä materiaalina voivat olla esimerkiksi kuvat, ääninauhat ja videot. Kirjoitettuun materiaaliin voivat kuulua esimerkiksi runot, tehtävät, tarinat, oppimiseen ja opetukseen liittyvät tavoitteet ja arvioinnit. (Linnakylä, Kankaanranta & Pollari 1996, 2; Niikko 2000, 67–69.)

Välineenä portfolio tarjoaa tekijälleen mahdollisuuden tarkastella aikaisempaa elämää ja menneitä tapahtumia, painottaa ammatillisia tavoitteita ja ottaa huomioon tulevaisuus (Niikko 2000, 15). Varhaiskasvatukseen sovellettuna tämä tarkoittaa päiväkodin työntekijöille mahdollisuutta tarkastella lapsen kehitystä pidemmälläkin aikavälillä ja näin suunnata oikeat lasta tukevat toimintatavat ja tukitoimet lapselle hänen tulevaisuuttaan silmälläpitäen. Lapsen kohdalla tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsi näkee konkreettisesti oman kasvunsa ja kehittymisensä, mikä vahvistaa itsetuntoa.

Portfoliotoiminnan taustalla vaikuttaa konstruktioivinen oppimisenäkemys, joka auttaa hahmottamaan portfolion pedagogista merkitystä, tarkoitusta ja tavoitteita sekä ymmärtämään lapsen kasvussa ja oppimisessa tapahtuvia muutoksia (Niikko 2000, 22). Konstruktioivinen teoria korostaa oppijan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Oppimisessa oppija rakentaa itse omaa tietämystään ja oppimistaan. Pienten lasten oppimisessa aikuisen tehtävänä on herkistyä kuuntelemaan lapsen ajatuksia ja ideoita. Lapset voidaan ottaa

mukaan aktiivisesti oman oppimisensa ohjaajina. Pienten lasten kehityksessä ja oppimisessa korostetaan arkipäivän oppimistilanteita. Tällainen aito oppiminen auttaa lasta näkemään erilaisia mahdollisuuksia, kohtaamaan uusia tilanteita sekä luottamaan itseensä. (Kronqvist 2012, 19.)

Konstruktivisessa oppimisnäkemyksessä oppiminen ja opettaminen nähdään kiinnittyneenä oppijan kokemukseen ja hänen arkitodellisuuteensa, jossa oppija kohdataan yksilönä. Oppijalla on aktiivinen rooli rakentaessaan ja jäsentäessään omaa tietoaan portfolion tekijänä. Oppiminen tapahtuu tutkimisen, tekemisen sekä osallistumisen avulla. Konstruktivistisessä näkemyksessä oppija kokee mieluisaa oppimista saadessaan vaikuttaa omaan oppimiseensa ja olla mukana päätöksenteossa. Oppiminen on jatkuvaa kokemukseen perustuvaa toimintaa, jossa yksilön kokemusmaailma tuottaa erilaiset lähtökohdat uuden oppimiselle tehden oppimisesta henkilökohtaisen tapahtuman. (Niikko 2000, 23–24, 27.)

Ihmisellä on paljon tietoa, jota on vaikea pukea sanoiksi. Konstruktivisen oppimisnäkemys avulla oppija voi tulla tietoiseksi omasta identiteetistään oman työskentelynsä avulla, jossa hiljaisella tiedolla sekä sanoiksi muokatulla tiedolla on jatkuva vuorovaikutus keskenään. Tiedon muotoutumisessa on olennaista juuri havainnoista syntyvien mielikuvien yhteys toimintaan. (Niikko 2000, 25.) Se, mitä opitaan, riippuu taidoista, tiedoista ja oppimisympäristöstä sekä kulttuurista. Oppimisen katsotaan olevan osa arkipäivän toimintaympäristöä ja onnistuvan parhaiten luonnollisissa arkipäivän tilanteissa. (Niikko 2000, 28.)

Konstruktivisessa oppimiskäsityksessä oppiminen on pohtimista, perustelemista, perustelujen esittämistä ja reflektointia. Reflektio tarkoittaa menneisyyden tarkastelua, jonka avulla oppija voi saada käsityksen omasta ajattelustaan, jolloin hänestä tulee oman oppimisensa näkijä. (Niikko 2000, 31–34.) Portfolion avulla opetellaan arvostamaan omaa osaamista, omia kokemuksia, tietoja, taitoja, edistymistä ja yrittämistä. Portfolio toimii tekijälleen oppimaan oppimisen ja itsetunnon kehittämisen välineenä. Yksi portfolion tavoitteista onkin tekijän itsearviointin ja sen kautta itsetunnon ja -luottamuksen edistäminen. (Niikko 2000, 64–65.)

4 KASVUN KANSIO PORTFOLIONA

Portfoliolla voi olla useita tarkoituksia ja tavoitteita, joiden perusteella sitä muokataan. Erilaisille portfolioille yhteistä on kuitenkin aineiston ja materiaalin kokoaminen. Varhaiskasvatuksessa käytettävää portfolioa kutsutaan kasvun kansioksi, joka suuntautuu oppijan kehityksen ja edistymisen seurantaan. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Niivala 2007, 98; Niikko 2000, 63.) Onnenkiven Tenavat-sisarusr ryhmään luotu portfolio eli kasvun kansio on perusportfolio, jolla tarkoitetaan lasten oman osaamisen ja oppimisen dokumentointi- ja tukijärjestelmää ja oppimisprosessia myötäilevää työkansiota. Siinä keskitytään ensi sijassa aineiston keruuseen ja sisältöön. Kasvun kansiolla dokumentoidaan ja informoidaan yksilön kasvua, oppimista ja osaamista, koska se tarjoaa samalla yhteyden yksilön persoonalliseen historiaan ja toimintaympäristöön (Niikko 2000, 49–51, 63–64).

Kasvun kansio on lapsen oma kansio, joka kertoo hänen kasvustaan, kehityksestään ja oppimisestaan. Kasvun kansioon kerätään pitkällä aikavälillä lapsen edistymistä selvimmän kuvaavia töitä. Näistä töistä kerrotaan lapsen näkökulmasta; miten lapsi on ajatellut ja kokenut asioita. Samalla kansioon tulee tallennetuksi muistoja erilaisista koetuista asioista, toiminnasta ja tapahtumista. Myös aikuisen tulee kuvata lapsen edistymistä ja erilaisia havaintoja lapsesta kasvun kansioon. Siihen voidaan myös liittää lasten omia ajatuksia ja tarinoita aikuisen kirjaamana, mutta kirjoitustaidon kehittyessä hän voi itse kirjata ne ylös. (Hujala ym. 2007, 98–99.) Kasvun kansioon tulee liittää myös lapsen itsearviointeja. Kankaanrannan (1994, 71) tutkimuksen mukaan lapsen itsearviointi perustuu suulliseen kerrontaan lapsen itsensä arviointiin, itsestään ja töistään kertomisesta. Pääsääntöisesti varhaiskasvatuksessa aikuinen toimii kuuntelijana ja kyselijänä ja on mukana lapsen arviointien kirjaamisessa sekä niiden liittämässä kansioihin.

4.1 Lasten osallisuus kasvun kansio -työskentelyssä

Okkeri (2012) on tutkinut opinnäytetyössään miten kasvun kansiot tukevat lapsen osallisuutta. Hänen mukaansa lapsen osallisuuden näkökulmasta on olennaisinta, että lapsi itse osallistuu oman kansionsa kokoamiseen. Lapsi otetaan mukaan myös oman oppimisensa

ja kehittymisensä arviointiin ja saa osallistua itse omien töidensä valikointiin ja tallentamiseen. Näin hän näkee oman kehittymisensä ja samalla konkreettisia esimerkkejä oppimisestaan. Samalla kasvun kansio tukee lapsen itsetuntoa ja kehittää hänen itsearvioinnin ja oppimisen taitojaan. (Hujala ym. 2007, 98–99.) Myös Kankaanranta (1998, 61) on lisensiaatintutkimuksessaan samoilla linjoilla ja toteaa aikuisen roolin olevan ohjaava ja olla apuna lapsen oppimisen ja valintojen suuntaamisessa. Tärkeintä on, että jokainen kansioon tallennettava työ on merkityksellinen lapselle itselleen.

Kasvun kansiota kootessa tulee ottaa huomioon kansion sisällöllinen muutos lapsen kasvaessa. Alle kolmivuotiaiden lasten kohdalla korostuu aikuisen osuus havainnoijana ja kommentoijana, jolloin kasvun kansioiden työstäminen on lähinnä lapsen kasvun havainnointia ja havaintojen kirjaamista. Kolme- ja neljävuotiaana alkaa nimeämisvaihe, jolloin lapsi osaa jo kertoa mitä työ tai kuva esittää. He myös valitsevat töitään kansioon aikuisen avulla. Aikuisen tehtävänä on vahvistaa lapsen valintoja kehumalla ja kannustamalla. Näin lapsi alkaa vähitellen harjoitella omaa arviointia valintatilanteissa, mikä on pohjana itsearvioinnin oppimiseen. (Ahlqvist, Antikainen & Anttinen 2004, 57–58.)

Viisi- ja kuusivuotiaat lapset osaavat jo perustella omia valintojaan, mutta tarvitsevat usein vahvistusta omille valinnoilleen. Nimeämisvaihetta seuraa kertomisvaihe, jolloin lapsi kykenee kertomaan tarinoita kuvista ja tekemistään töistä. Vähitellen lapsi alkaa myös kertoa kuvan ulkopuolisista asioista ja tapahtumista. Tämä osoittaa muistin ja mielikuvituksen kehittymistä. Kuusivuotias lapsi vertailee omaa osaamistaan ja työtään toisen tekemään sekä pystyy katsomaan taaksepäin ja oivaltamaan oppimiaan asioita. (Ahlqvist ym. 2004, 58.)

4.2 Kasvatuskumppanuus osana kasvun kansiota

Kasvun kansio on erinomainen apuväline kodin ja päiväkodin väliseen kasvatuskumppanuuteen, koska kansion avulla pystytään seuraamaan lapsen edistymistä ja suunnittelemaan tavoitteita yksilökohtaisesti vanhempien kanssa (Hujala ym. 2007, 99). Vanhemmille voidaan kansion avulla jakaa lapseen liittyviä havainnointeja, tietoa, kokemuksia ja ymmärrystä maanläheisellä tavalla asiallisesti ja arkisesti ilman, että kummankaan osapuolen tasavertaisuus rikkoutuu (Kaskela & Kekkonen 2006, 19–20).

Kola-Torvinen (2005, 76) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan kasvatuskumppanuuden muodostumista kasvun kansio -työskentelyssä. Onnistuneen kasvatuskumppanuuden luominen kasvun kansion välityksellä vaatii vastavuoroista yhdessä ajattelemista, aikaa, tietoista toimintaa sekä sitoutumista kummaltakin osapuolelta. Tutkimuksen mukaan kasvun kansio -toiminta lisää dialogia vanhempien ja opettajien välillä. Kasvun kansioon dokumentoitujen asioiden avulla saadaan jatkokeskusteluja, jotka luovat avoimempaa ilmapiiriä henkilökunnan ja vanhempien välille.

5 PÄIVÄKOTI ONNENKIVI

Opinnäytetyöni toimintaympäristö on kunnallinen päiväkotitoiminta Onnenkiven Tenavat-lapsiryhmä. Päiväkoti sijaitsee Meri-Porissa, jossa Merenpoukama Pihlavanlahti ja Halsin luontopolku pitkospuineen ovat lyhyen kävelymatkan päässä. Läheltä löytyy myös erilaisia virikkeellisiä paikkoja, kuten Mörri-Metsä, urheilukenttä, uima-halli sekä kirjastopalvelut.

Onnenkiven päiväkodissa varhaiskasvatusta toteuttavat päivähoidon ammattilaiset yhdessä vanhempien kanssa, ja sen keskiössä on aina lapsi ja hänen hyvinvointinsa turvaaminen. Päiväkoti on yhteiskunnan palveluihin liittyvä yksikkö, jonka toimintaa ohjaavat yhteiskunnan säätämät lait ja asetukset. Kunnallinen varhaiskasvatus toteutetaan yhteiskunnan asettamien raamien mukaan. (Koski 2000, 12–19.) Onnenkiven Päiväkodissa toimivat lapsiryhmät Tenavat ja integroitu erityisryhmä Vintiöt sekä avoimen päiväkodin osasto. Opinnäytetyöni kohderyhmä Tenavat on 1–6-vuotiaille tarkoitettu sisarusryhmä, jossa oli haastattelun tekohetkellä 22 lasta. Tenavat on jaettu vielä pienryhmiin: esikouluikäisiin Timantteihin, viisivuotiaisiin Nipsuihin ja 1–4-vuotiaisiin Leppäkerttuihin. Tenavissa työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa, kaksi lastenhoitajaa sekä ohjaava avustaja. (Onnenkiven päiväkotitoiminta i.a.)

6 PRODUKTION TOTEUTUS

Opinnäytetyöni ajatus lähti liikkeelle ollessani pedagogisessa harjoittelussa Onnenkiven päiväkodin Tenavat-sisarusrhymässä vuoden 2014 lopussa. Kiinnitin päiväkodin ryhmässä huomioni siihen, ettei heillä ollut työvälineenä kasvun kansiota. Keskustelin päiväkodin työntekijöiden kanssa heidän kiinnostuksestaan kasvun kansioon. Työntekijät olivat positiivisia ja kiinnostuneita aiheesta. Sain viitteitä siitä, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset voisivat hyötyä kasvun kansioista lapsen arvioinnissa, dokumentoinnissa ja kasvatuskumppanuuden tukemisessa. Tärkeimpänä pidin kasvun kansion mahdollisuutta tukea lasten osallisuutta päiväkodissa. Kuten Marja Kankaanranta toteaa lisensiaatintutkimuksessaan vuonna 1997, lapsi nähdään portfoliotoiminnassa aktiivisena, itsenäisenä ja omaan toimintaansa ja oppimiseensa vaikuttajana sekä omien merkitysten luoja (Kankaanranta 1998, 66).

Otin yhteyttä päiväkotiki Onnenkiveen tammikuussa 2015 tiedustelemalla olisiko heillä kiinnostusta lähteä mukaan kasvun kansio -produktioon. Sain puoltavan päätöksen ja niin yhteistyömme alkoi. Opinnäytetyössäni ovat lisäksi mukana päiväkotiki Onnenkiven Tenavat-ryhmän aikuiset sekä lapset ja lapsiryhmän vanhemmat.

6.1 Työskentelyprosessin suunnitelma ja materiaalin keruu

Opinnäytetyön tavoite oli työelämälähtöinen, uuden työvälineen luominen päiväkodin kasvatushenkilöstölle. Tavoitteena oli suunnitella, kehittää ja tuottaa helppo, käytännöllinen ja yksilöllinen kasvun kansio -malli ja -opas Onnenkiven Tenavat-päiväkotiryhmään tukemaan lasten osallisuutta sekä kotien kanssa tehtävää kasvatuskumppanuutta. Pidemmällä aikavälillä tavoitteena oli lapsen osallisuuden nostaminen näkyvämmäksi osaksi päiväkodin arkea.

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämispainotteisena eli produktiona. Produktio on yleensä kertaluontoinen ja lyhykestoinen prosessi, jossa tuotetaan tuote tai palvelu tietylle käyttäjäryhmälle sekä kehitetään työvälineitä käytännön toimintaan. Tähän tuotekehittelyyn kuuluu tuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessi, tuotteen kokeilu tai toteutus, arviointi

ja mahdollinen markkinointi. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 32–34.) Opinnäytetyöni lopputuloksena muodostui Onnenkiven päiväkodin Tenavat-lapsiryhmälle uusi konkreettinen tuote, joka rakentui teorian, haastattelujen, kyselyiden, arvioinnin ja oman ammatillisen näkemykseni avulla.

Produktio toteutettiin lähtökohtien ja tavoitteiden selkiytymisen jälkeen perehtymällä ensin kasvun kansion liittyviin teorioihin ja muodostamalla opinnäytetyön runkosuunnitelma keväällä 2015. Teoriat kietoutuvat varhaiskasvatuksen kasvun kansion aiheen ympärille. Osittain samaan aikaan hoidin produktion tekoon liittyvät sopimukset ja luvat kuntoon. Toimiakseni eettisesti oikein tarvitsin opinnäytetyön tutkimusluvan työyhteisöltä kirjallisena, vaikka olimme siitä jo sähköpostitse sopineet. Tämän tutkimusluvan minulle myönsi Porin kaupungin varhaiskasvatuspäällikkö. Tarvitsin myös haastattelulta aikuisilta suostumuksen haastatteluun sekä suostumuksen lasten haastatteluun heidän vanhemmiltaan. Nämä luvat anoin maaliskuun–huhtikuun 2015 aikana. Luvan yhteydessä korostin osallistumisen vapaaehtoisuutta, luottamuksellisuutta sekä tietosuojaa.

Kehittämistyön pohjaksi keräsin haastattelemalla päiväkodin Tenavat-ryhmän viisi–kuusivuotiaita lapsia sekä kohdistamalla kyselylomakkeen Tenavat-lapsiryhmän työntekijöille (liite 1) ja koko lapsiryhmän vanhemmille (liite 2). Ennen lasten haastatteluja ja aikuisten kyselyjä informoin produktioon osallistuvan lapsiryhmän vanhempia työstä, ja sen tavoitteista ja kulusta selkeällä tiedotteella. Sen yhteydessä oli kyselylomake, joka pyydettiin palauttamaan päiväkotiin tiettyyn päivämäärään mennessä. Tiedotteesta löytyivät yhteystietoni, jos vanhemmilla tulisi kysyttävää aiheesta. Niiltä vanhemmilta, joiden lapsi kuului iältään haastattelryhmään, pyysin tiedotelomakkeen yhteydessä haastattelua varten luvan, joka vahvistettiin vanhemman allekirjoituksella. Tiedotteessa kerrottiin, että lapsen ja vanhemman vastaukset ovat anonyymejä ja aineisto analysoidaan siten, ettei heidän henkilöllisyyttänsä voida tunnistaa. Päiväkodin lapsiryhmän kyselyyn osallistuvia työntekijöitä informoin myös työstä ja sen tavoitteista sekä kerroin heidän henkilöllisyytensä pysyvän salassa ja analysoinnin tapahtuvan siten, ettei heidän henkilöllisyyttänsä voida tunnistaa raportista.

Haastattelujen lisäksi kävin keskusteluja Tenavat-lapsiryhmän henkilökunnan kanssa henkilökohtaisesti ja sähköpostin välityksellä kasvun kansion tavoitteista ja opas-kansion

muotoutumisesta. Sain myös konsultaatioapua kasvun kansion rakenteeseen ja käytettävyyteen toisesta päiväkodista, jossa kasvun kansiota käytetään esikouluikäisten ryhmässä. Konsultaatiopäiväkodin kasvun kansio oli kuitenkin niin sanottu lasten tuotosten keräilykansio. Kansio näin ollen ei palvellut omia tavoitteitani varhaiskasvatuksen pedagogiikan näkökulmasta. Tärkeimpänä tukena materiaalin keruussa ja sen jäsentämisessä oli vapaamuotoisen tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen produktion toiminnasta projektin alusta loppuun. Sen avulla pystyin refleктоimaan toimintaani, projektin kehittymistä, onnistumisia, mahdollisia ongelmia ja haasteita sekä miten vein projektia eteenpäin.

6.2 Kuulemiskierros

Opinnäytetyöni kohderyhmä olivat Onnenkiven päiväkodin Tenavat-lapsiryhmän lapset ja lapsiryhmän työntekijät sekä vanhemmat, jotka tulevat myös hyötymään lapsensa kasvun kansiosta. Vanhemmat saavat tärkeää tietoa lapsestaan kodin ulkopuolelta sekä pääsevät uudella tavalla osalliseksi kasvatuskumppanuuteen. Pääpaino oli kuitenkin viisi-kuusivuotiaiden lasten haastattelussa, koska opinnäytetyön tavoitteena oli tukea lasten osallisuutta. Koin lasten osallisuuden tärkeimmäksi osaksi jo kasvun kansion luomisvaiheessa.

Aloitin kuulemiskierroksen materiaalin keräämisen huhtikuussa 2015 työntekijöiden ja vanhempien haastatteluilla. Onnenkiven Tenavat-ryhmässä työskentelee viisi varhaiskasvattajaa, joille kohdistin oman nimettömän kyselylomakkeen, johon heistä jokainen vastasi. Myös vanhemmille kohdistettiin oma kyselylomake, johon vastasi 13 perhettä kahdestakymmenestä. Huhtikuussa vein päiväkotiin työntekijöiden ja vanhempien kyselylomakkeet sekä palautelaatikon lomakkeiden anonymisti palauttamista varten. Jaoin vanhempien lomakkeet lasten kaappien oviin, joihin kiinnitetään kotiin menevä posti. Lisäksi lapsiryhmän henkilökunta ohjeisti ja muistutteli vanhempia kyselystä. Kuitenkin eräpäivän koitettua vanhempien lomakkeita ja lasten lupalappuja puuttui huomattava määrä. Työntekijät olivat tarmokkaita ja muistuttelivat vielä palauttamaan niitä eräpäivästä huolimatta, mikä tuotti tulosta, sillä viikon kuluttua sain vielä muutaman täytetyn lomakkeen ja lasten lupalapun takaisin.

Haastatteluun osallistuville lapsille kerroin ennen haastattelun alkua opinnäytetyöstäni sekä siitä ettei heidän henkilöllisyytensä paljastu työn missään vaiheessa. Minun tuli kunniottaa lapsen omaa mielipidettä olla osallistumatta, vaikka vanhempi olisi myöntänyt luvan haastatteluun. Onnekseni näin ei kuitenkaan käynyt, vaan jokainen haastatteluun tullut lapsi oli halukas osallistumaan. Papunetin (2005) materiaalia apuna käyttäen tein lasten haastattelua varten huhtikuussa 2015 kuvalliset kortit (liite 3) havainnollistamaan keskustelua. Papunet on internetissä oleva sivusto puhevammaisuudesta, kommunikoinnista ja selkokielestä. Kuvallisen materiaalin avulla helpotetaan lapsen oppimista ja ymmärrystä. Lapsen ei tarvitse pitää kaikkea informaatiota mielessään, jolloin kognitiivista kapasiteettia vapautuu tehtävän ratkaisemiseen. (Kyttälä 2008, 61.) Toukokuussa 2015 haastatteluuni valikoitui kuusi 5–6-vuotiasta lasta.

Lasta haastateltaessa tulee aina muistaa, että aikuinen on valta-asemassa lapseen nähden, koska aikuinen määrittelee tilanteen ja tehtävän luonteen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 128–129). Lapset ovat herkkiä haastattelijan olemukselle ja käyttäytymiselle ja voimakkaasti reagoiva haastattelijaa voi aiheuttaa lapsessa ahdistusta. Myös tietynlainen ilmapiiri voi lisätä tai estää lapsen vapautuneisuutta haastattelussa. Lapset vastaavat vapautuneimmin kysymyksiin, jos haastattelutilanne on heille miellyttävä ja mukava, heillä on hyvät välit haastattelijaan, haastattelu ei aiheuta ahdistusta sekä jos haastattelu on lyhyt. Lapset tuottavat yksityiskohtaista ja luotettavaa tietoa, kun he saavat ilmaista itseään omilla sanoiltaan. Yksityiskohtiin huomion kiinnittävät kysymykset auttavat lasta keskittymään käsiteltävään asiaan. Haastattelijan osallistuessa niin vähän kuin mahdollista lapsi tuottaa parhaita tietoa. Lapset vastaavat myös avoimiin kysymyksiin pidemmällä vastauksilla, jos kysymykset ovat lyhyitä. Lapsen kertomista helpottaa, jos lapsi tuntee yhteyttä aiheeseen, hänellä on positiivisia ennako-odotuksia seurauksista ja hän havaitsee, että hänen kertomallaan on tarkoitus. Haastattelukysymysten liittäminen aiempaan toimintaan ja niiden hajottaminen pienempiin osiin ja ajanjaksoihin saa lapsen puhumaan helpommin aiheesta. (Aalto & Pönni 2008, 25–28, 37.)

Tein lasten haastattelut yksilöhaastatteluina päiväkodin tiloissa rauhallisessa huoneessa, joka oli vain meidän käytössämme. Käytin lasten haastattelussa teemahaastattelua, joka on keskustelunomainen tilanne, jossa kävin läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemahaastattelu edellyttää huolellista aihepiiriin perehtymistä, jonka pohjalta käsiteltävät teemat tutkittavaan aiheeseen valitaan. Teemojen käsittelyjärjestys ei ole sidottu tiukkaan

muottiin, eikä kaikkien haastateltavien kanssa välttämättä puhuta kaikista asioista samassa laajuudessa. Teemat voi listata esimerkiksi ranskalaisin viivoin ja lisäksi voi laatia joitakin apukysymyksiä tai avainsanoja keskustelun eteenpäin viemistä varten. (Menetelmäopetuksen tietovaranto i.a.) Haastattelua varten tein etukäteistyötä etsien teoria- ja tutkimustietoa portfolio- ja kasvun kansio -toiminnasta, kasvatuskumppanuudesta ja lasten osallisuudesta. Kirjasin ylös niistä nousseita ajatuksia, joista muotoilin teemat (liite 4) ja kysymykset haastatteluun. Haastattelun etenemistä en ollut lyönyt lukkoon vaan etenin tietyn aihepiirin sisällä vapaasti ja haastateltavan lapsen ehdoilla. Annoin lasten puhua asiasta vapaasti, mutta pyysin myös tarkennuksia vastauksiin vieden näin keskustelua eteenpäin tavoitteen suuntaan. Ennen haastatteluun ryhtymistä kerroin ja esittelin lapsille esimerkikansion konsultaatiopäiväkodista havainnollistaakseni mitä sillä tarkoitetaan. Kerroin heille myös, että miksi haastattelen heitä ja että heidän ei ole pakko osallistua elleivät halua. Mainitsin heille lisäksi, että jokainen heistä tulee saamaan myöhemmin ikioman kansion, johon heidän vastauksensa ovat vaikuttaneet. Huomasin tämän olleen odotetuin asia, sillä useamman lapsen silmistä alkoi loistaa ylpeys omasta osallisuudestaan vaikuttaa koko lapsiryhmän toimintaan. Olin lapsille jo entuudestaan tuttu aiemman pedagogisen harjoitteluni ajalta, mistä uskon olleen hyötyä haastatteluissa. Lapset olivat rentoja ja luottavaisia minun kanssani, osa oli jopa innoissaan ja odotti mitä haastattelu tuo tullessaan. Pyrin olemaan rauhallinen ja antamaan jokaiselle lapselle tarpeeksi aikaa kysymysten jäsentämiseen ja vastaamiseen. Tämä oli haasteellista, sillä lapset olivat yksilöinä erilaisia. Toiset tarvitsivat aikaa enemmän, kun taas toisilta tuli vastaus ripeästi ja asiaa riitti runsaasti. Muutamat lapset eivät tarvinneet vetoapua ollenkaan kysymyksissä, toisille taas annoin havainnollistavia esimerkkejä ja pohdimme yhdessä mitä asialla tarkoitetaan. Kuvakorttien käyttö ilmeni hyväksi tueksi haastatteluun, eikä lapsien tarvinnut jännittää muistavatko he kysymykset oikein. Näiden kuvien avulla heidän mielenkiintonsa myös pysyi yllä. Osalle lapsista kasvun kansio oli entuudestaan tuttu isompien sisarusten kautta. Tämä auttoi huomattavasti lasten kerrontaa ja pohtimista. Lapset, joille kasvun kansio ei ollut entuudestaan tuttu ja jotka olivat kuulleet siitä vain minun kauttani, käyttivät enemmän aikaa asioiden pohtimiseen. Loppujen lopuksi aikaa yhteen haastatteluun meni lapsesta riippuen 10–15 minuuttia, mikä oli minusta sopivan mittainen haastatteluryhmän ikään nähden. Jokainen lapsi vastasi alkujännityksestä päästyään reippaasti ja omalla persoonallisella tyylillään kysymyksiini, enkä huomannut kenessäkään väsymisen tai tympääntymisen merkkejä.

7 KASVUN KANSION RAKENTUMINEN

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa produktiona uusi työväline Onnenkiven päiväkodin Tenavat-lapsiryhmän kasvatushenkilöstölle. Tavoitteena oli suunnitella, kehittää ja tuottaa kasvun kansio -malli ja -opas lasten osallisuuden sekä kasvatuskumppanuuden tukemiseen. Kehittämistyön pohjaksi keräsin materiaalia haastatteleamalla päiväkodin Tenavat-ryhmän 5–6-vuotiaita lapsia sekä kohdistamalla kyselylomakkeen Tenavat-lapsiryhmän työntekijöille ja koko lapsiryhmän vanhemmille.

Touko–kesäkuun 2015 aikana kävin lasten haastattelut ja aikuisten kyselylomakkeet läpi. Tulokset olivat melko yhtenäisiä, vaikka haastatteluun ja kyselyyn osallistuneiden ikähaitari oli laaja ja henkilöiden statukset olivat erilaisia. Suuri vastausten määrä aiheutti hieman päänvaivaa mistä lähteä liikkeelle. Päätin aloittaa lasten haastatteluista, jotka nauhoitin haastatteluajankana. Kertomusten kuuntelu nauhalta ja vastausten kirjaaminen oli yllättävän työläs ja aikaa vievä vaihe. Vanhempien ja työntekijöiden haastattelujen purkaminen oli nopeampaa ja sujuvampaa sekä vei vähemmän aikaa. Lopulta minulla oli valtava määrä eri väreillä ja numeroilla koodattuja vastauksia, jotka merkkasin ylös jokaisesta kysymyksestä tekemääni taulukkoon eritellen lasten, työntekijöiden ja vanhempien vastaukset. Käytyäni kaikki vastaukset läpi, tuhosin kaikki lasten sekä aikuisten kuulemiskierroksesta kertyneet asiakirjat sekä poistin nauhurista lasten nauhoitetut haastattelut. Näin varmistin, ettei kenenkään identiteetti paljastuisi.

7.1 Kasvun kansion käytettävyys työntekijöiden kantilta

Kasvun kansio -työskentely ei ollut lapsiryhmässä ajankohtaista aiemmin ja pedagogisena työvälineenä se oli siten uusi. Halusin selvittää lapsiryhmän työntekijöiden ajatuksia kasvun kansion ja siitä mihin he haluaisivat kasvun kansion antavan välineitä. Suurimmaksi toiveeksi työntekijöillä nousi lasten osallisuuden tukeminen kansiotyöskentelyn avulla. Suuren huomion sai myös lapsen kasvun ja kehityksen seuraaminen sekä kansion mahdollisuudet kasvatuskumppanuuden tukemisessa.

Haastattelujen perusteella kasvun kansion tulisi olla mahdollisimman helppokäyttöinen ja toimiva monen ikäisille lapsille ja, koska lapsiryhmän koko on suuri. Työntekijöiden toiveita kansion käytettävyydestä oli esimerkkikansion luominen ohjeilla lapsiryhmälle. He myös toivoivat kansioon välilehtiä, jotka olisi koodattu eri väreillä ja nimikoitu valmiiksi työskentelyn nopeuttamiseksi ja helpottamiseksi. Lapsiryhmän pienryhmien nimien sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten huomioiminen koettiin tärkeäksi kasvun kansion yksilöllistämiseksi.

7.2 Kasvun kansion sisältö

Saadakseni käsityksen siitä mitä yksilöllisen kasvun kansion juuri Tenavat-lapsiryhmälle tulisi pitää sisällään, kyselin kaikilta kohderyhmiltä heidän toivomuksiaan kasvun kansion sisällöstä. Sisällöllä tarkoitetaan kaikkea materiaalia, jota voidaan liittää kansioon. Kysyttäessä kasvun kansion sisällöstä olivat lapset, vanhemmat ja työntekijät pääosin samoilla linjoilla. Kasvun kansioon haluttiin liittää piirustuksia, kädentöitä, askarteluja, valokuvia, lapsen haastatteluja sekä kuvailuja lapsesta, sadutusta, lauluja, kutsuja tai ohjelmalehtisiä sekä materiaalia lapsesta ja perheestä. Kansioon ei haluttu liitettäväksi materiaalia päiväkodin henkilökunnasta tai kopioita lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Piirustukset nousivat kaikkien suosikiksi, koska kuvat kertovat paljon lapsesta itsestään. Lapsille tärkeimpiä omien piirustusten jälkeen olivat valokuvat, rakkaimpien laulujen sanoitukset, juhlien ja tapahtumien kutsut sekä ohjelmalehtiset. Viimeisiksi, mutta ei vähäpätöisiksi, jäivät kädentyöt, askartelut sekä materiaalit lapsesta ja perheestä.

Jotta kasvun kansio olisi pedagogisena työvälineenä toimiva, päiväkodin lapsiryhmän työntekijät pitivät tärkeimpinä lasten piirustusten jälkeen lasten haastatteluja ja sadutusta. Näiden jälkeen työntekijät pitivät tärkeinä askarteluja, valokuvia, lauluja ja kädentöitä. He ottivat myös kantaa siihen, että kansioon tulisi liittää lasten ajankohtaisia tavoitteita, joista näkyy lapsen kehittyminen ja tavoitteen saavuttaminen. Myös yleisimpiä tukiviittomia pohdittiin liitettäväksi kasvun kansioon, koska lapsiryhmässä käytetään tukiviittomia kommunikaation apuna päivittäin.

Vanhemmat olivat suhteellisen yksimielisiä siinä mitä he toivoivat lastensa kasvun kansioon kerättävän. Vahvana kakkosena lasten piirustusten jälkeen nousivat kädentyöt sekä

askartelut. Vanhemmat pitivät hyvinä kansioon myös valokuvia, lasten haastatteluja ja kuvailuja lapsesta.

Kasvun kansion sisällöksi valikoituivat siis piirustukset, kädentyöt, askartelut, valokuvat, lapsen haastattelut ja kuvailut lapsesta, sadutus, laulut, kutsut/ohjelmalehtiset sekä materiaali lapsesta ja perheestä. Lapset olivat ainoita, jotka toivoivat kansion sisältävän materiaalia lapsesta ja perheestä sekä kutsuja ja ohjelmalehtisiä. Opinnäytetyöni kasvun kansion tarkoitus on tukea lasten osallisuutta ja siksi valitsin myös nämä vaihtoehdot lopulliseen tulokseen. Katsoin ottaneeni lasten mielipiteen näin huomioon ja tukeneeni heidän osallisuuttaan vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Koska opinnäytetyössäni on kyse myös kasvatuskumppanuuden tukemisesta, koen vanhempien mielenkiinnon kasvun kansioon liitettävien lasten kuvailujen olleen tärkeää ottaa huomioon. Kuvailut lapsesta antavat vanhemmille mahdollisuuden ”nähdä” lapsi vieraassa ympäristössä muiden silmin. Työntekijät olivat ainoa ryhmä, jonka mielestä kasvun kansion olisi hyvä sisältää sadutusta. Voi olla, että vanhemmat eivät ole tarkkaan tietäneet mitä sadutus on ja minun olisi täytynyt avata käsitettä heille. Lasten kanssa keskustelin sadutuksesta ja he näyttivät tietävän sen tarkoituksen. Valitsin sadutuksen kuitenkin mukaan lopulliseen valintaan, koska sadutuksen avulla lapsiryhmän työntekijät voivat pedagogisesti seurata lapsen kielenkehitystä. Otin lisäksi kasvun kansion sisällössä huomioon työntekijöiden toivomuksen tukiviittomista sekä lapsen ajankohtaisista tavoitteista, koska ne auttavat myös työntekijöitä havainnoimaan lapsen kehitystä.

7.3 Kasvun kansion teemat

Oman aiemman kokemukseni perusteella kasvun kansiosta ja konsultaatiopäiväkodin esimerkkikansion antaman idean avulla jaoin kasvun kansion erilaisiin teemoihin, jotta sen käyttö ja täyttö olisi mahdollisimman helppoa ja nopeaa. Teemojen avulla kansiota käyttävä löytää vaivattomasti haluamansa materiaalin pariin. Keskeisimmiksi teemavalinnoiksi valikoituivat leikkiminen, liikkuminen, taide ja tutkiminen sekä tärkeät tapahtumat, jotka osoittautuivat kaikkien kohderyhmien suosikeiksi. Lapsille tärkeitä teemoja olivat myös ympäristö, matematiikka sekä minä ja perhe. Vanhemmat kokivat lisäksi teemoista kielenkehityksen, ympäristön ja minän (eli lapsen) tarpeellisiksi kasvun kansioon. Lapsiryhmän työntekijät kokivat tarpeellisiksi myös teemat kielenkehitys, matematiikka,

ympäristö, minä sekä minä ja perhe. Päätin vielä ottaa yhden teeman mukaan kansioon, nimittäin Onnenkiven Päiväkoti –teeman. Mielestäni se on tärkeä ja oleellinen teema lapselle itselleen, vanhemmille sekä päiväkodille, sillä teema kertoo tärkeää tietoa päiväkodista, siellä vietetystä ajasta ja toimintaperiaatteista. Teemoiksi valikoituivat täten leikkiminen, liikkuminen, taide, tutkiminen, tärkeät tapahtumat, ympäristö, matematiikka, kielikehitys, minä, minä ja perhe sekä Onnenkiven Tenavat. Päätin kuitenkin vähentää teemojen määrää yhdistämällä samansisältöisiä teemoja. Suuri teemamäärä olisi tehnyt kansion välilehtien teosta liian työlään ja aiheuttanut huomattavat kulut päiväkodille.

Yhdistin teemat leikkiminen ja liikkuminen, koska ne ovat lapselle ominaisia tapoja toimia. Myös tutkiminen, ympäristö ja matematiikka yhdistyivät yhdeksi teema-alueeksi, koska ne juontavat varhaiskasvatuksen orientaatioalueisiin, joissa lapsen ominainen tapa toimia ja oppia uutta on tutkiminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20–26). Lisäksi yhdistin tärkeät tapahtumat sisältymään teemoihin Onnenkiven Tenavat, minä sekä minä ja perhe. Käsittelen näitä teema-alueita myöhemmin opinnäytetyöni loppuosan luvussa 8.1 Teemat.

7.4 Kasvun kansio tukemassa kasvatuskumppanuutta ja lasten osallisuutta

Koska opinnäytetyöni yhtenä tavoitteena oli suunnata kasvun kansio tukemaan kotien kanssa tehtävää kasvatuskumppanuutta, suuntasin päiväkodin lapsiryhmän työntekijöille kysymyksen mitä kasvun kansion olisi hyvä sisältää kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Vastaukseksi sain samoja aiheita, kuin lukiessani vastauksia yleisesti kansion sisällöstä. Aiheet olivat piirustukset, kädentyöt, askartelut, valokuvat, lapsen haastattelut ja kuvailut lapsesta, sadutus, laulut, kutsut tai ohjelmalehtiset sekä materiaalia lapsesta ja perheestä, tukiviittomat ja lapsen tavoitteet. Työntekijät painottivat eniten valokuvia lasten päivähoitopäivistä, materiaalia lapsesta ja perheestä, lapsen henkilökohtaisia tavoitteita sekä yhteisiä tavoitteita päiväkodin ja kodin välillä.

Halusin vielä selvittää kasvatuskumppanuuden näkökulmasta miten vanhempien, työntekijöiden sekä lasten mielestä kasvun kansiota voidaan käyttää apuna kasvatuskumppanuuden tukemisessa. Myös tässä kohtaa lapset, vanhemmat sekä työntekijät olivat samaa mieltä. Kasvun kansion käytön kasvatuskumppanuuden tukemiseen katsottiin onnistuvan

parhaiten vanhempainilloissa, joissa vanhemmat saisivat katsella lapsensa kansiota sekä kansiot toivottiin välillä vietäväksi lasten kotiin täytettäväksi ja selailtaviksi. Lasten toivottiin myös saavan esitellä kansiotaan vanhemmilleen päiväkodissa halutessaan, esimerkiksi hakutilanteiden yhteydessä. Vanhemmat ja työntekijät kokivat lisäksi kasvun kansioden olevan hyvänä tukena tulevissa varhaiskasvatuskeskusteluissa.

Opinnäytetyöni taustalla oli myös lasten osallisuuden tukeminen päiväkodissa kasvun kansioden avulla. Halusin selvittää miten lapset itse, vanhemmat sekä lapsiryhmän työntekijät näkevät lasten osallisuuden olevan toteutettavissa kasvun kansio -työskentelyssä. Yhtenäisiä mielipiteitä kaikilla kohderyhmillä oli lasten mahdollisuus oman kansionsa tutkimiseen päiväkotipäivän aikana sekä sen esittelemiseen vanhemmilleen aina halutessaan. Myös lasten osallisuus omien tuotostensa valintaan huomioimalla heidän ikätasonsa oli kaikkien kohderyhmien mielessä. Vanhemmat ja työntekijät pitivät tärkeänä lasten osallistumista kansion välilehtien tekoon.

8 ONNENKIVEN TENAVIEN KASVUN KANSIO – MALLI JA OPAS

Kasvun kansio -malli ja -opas suunniteltiin Onnenkiven Tenavat-lapsiryhmälle ja työntekijöille, jotka olivat aloittamassa kasvun kansio -työskentelyä lapsiryhmässä. Siitä muodostui rengaskansio, josta löytyy ohjeistus lapsiryhmän työntekijöille kansion käytöstä ja täytöstä ja jonka rakenteelliselta pohjalta lasten omat kansiot kootaan. Kasvun kansio -malli ja -opas näyttää yhden esimerkin siitä millainen varhaiskasvatuksessa käytettävä kasvun kansio voi olla rakenteeltaan ja mitä se voi pitää sisällään, pohjanaan kuitenkin Onnenkiven Tenavat-ryhmästä nousseet ideat.

Olin työstänyt kasvun kansion ulkonäköä, rakennetta ja sisältöä sekä käytettävyyttä opinäytetyön alusta saakka alitajuisesti sekä kirjallisesti päiväkirjaani. Aloitin kasvun kansion konkreettisen rakentamisen heinäkuussa 2015, kun olin saanut kuulemiskierrokseni päätökseen, tutkittuani vahaiskasvatuksen ja portfolion teoriaa sekä konsultaatiopäiväkodin kasvun kansiota. Olin aiemmin keväällä hankkinut ja kerännyt kasvun kansiota varten materiaalia niin paperia, pahvia, liimaa, laminointi kalvoja kuin kierrelukollisia kansioitakin. Materiaalia sain lahjoituksena sekä Porin seudun materiaalipankista ja osan kustansin itse. Koska kasvun kansioon tulevaa materiaalia oli runsaasti, päätin tehdä asiat tietyssä loogisessa järjestyksessä urakkani ja muistini helpottamiseksi. Ensin loin teemojen otsikot ja selitykset siitä mitä ne pitävät sisällään. Tämän jälkeen tein jokaiseen teema-alueeseen työntekijöille vinkkejä miten kyseistä teema-aluetta voidaan käyttää. Sitten päätin teemojen välilehtien värit. Leikkailin, liimailin ja sommittelin teemojen otsikoita, selityksiä ja vinkkejä yhteneväiseksi kokonaisuudeksi omille värikartongeilleen. Teemojen jälkeen aloin tekemään työntekijöille tarkoitettua opasosuetta, joka tuli kasvun kansio – malliin ensimmäiseksi osuudeksi. Loin infosivun, jossa kerron mikä on kasvun kansio ja sen tehtävät ja tavoitteet. Sitten jatkoin opaspaketilla, jossa selitän kasvun kansion rakenteesta, sen teemoista, välilehdistä, otsikoinneista, muovitaskuista, sovellettavuudesta ja täydentämisestä sekä materiaali-ohjeistuksesta, jotta työntekijät saavat laajan, selkeän ja nopean katsauksen uudesta työvälineestään. Seuraavaksi tein lapsen itsearviointista ja itsetunnon kehityksestä infosivut, koska ne liittyvät olennaisesti kasvun kansio -työskentelyyn. Halusin myös antaa vinkkejä ja tehdä kasvun kansion täytöstä ja käytöstä ohjeet, joissa näkyy myös kuulemiskierroksen anti. Lopuksi laminoin kaikki kasvun kansioon tulleet edellä mainitut sivut, jotta ne kestäisivät paremmin kulutusta. Kun minulla oli

kaikki laminoinnit valmiina, kokosin ne kierrelukolliseen kansioon. Kokoaminen sujui joutuisasti, koska olin miettinyt etukäteen mistä teemaosiosta lähdän liikkeelle. Lopuksi tein info-osaan vielä lasten haastattelu- ja havainnointipohjien sekä tavoite- ja arviointipohjien sisällyssivut ja niiden ohjeistukset. Huomasin koonnin jälkeen, että minulta puuttuivat vielä valmiit pohjat lasten havainnointia ja haastatteluja sekä tavoitteita ja arviointeja varten. Lomakkeiden tekeminen vei oikeastaan eniten aikaa, sillä halusin niiden toimivan lasten kehitystason mukaan. Lopuksi tein siis info-osaan vielä lasten haastattelu- ja havainnointipohjien sekä tavoite- ja arviointipohjien sisällyssivut ja niiden ohjeistukset sekä itse lomakkeet. Selailtuani kansiota monia kertoja muistin, että en ollut tehnyt vuosi- ja pienryhmien välilehtiä enkä Onnenkiven päiväkodin ja Tenavien esittelyä. Nämä sekä muut valmiit lomakkeet tulostin useampana kappaleena ja kokosin ne muovitaskuihin ja liitin omien välisivujen alle infopaketin loppuun. Lopuksi tein kasvun kansio -mallin ja -oppaan kansion kannen etusivun ja sisäsivun, jossa kerroin pienen esittelyn kansioista, kenelle se on luotu ja missä yhteydessä.

8.1 Teemat

Kasvun kansio on rakennettu niiden teemojen ympärille, jotka nousivat esiin päiväkodin lapsiryhmän, aikuisten ja vanhempien haastatteluista. Nämä teemat sisältävät aihe-piirejä varhaiskasvatuksen kentältä niin lapselle ominaisena tapana toimia kuin orientaatio-alueina. Teema-alueita on yksinkertaista lisätä vielä jälkikäteen, jos käytäntö antaa siihen viitteitä. Kasvun kansion jokaisen teema-lehden sivuilla teemojen sisällöt ja käyttövinkit on eritelty helpottamaan työskentelyä ja antamaan ideoita lapsiryhmän työntekijöille. Kasvun kansio sisältää erillisen teema-alueen, joka on tarkoitettu ainoastaan Tenavat-ryhmän työntekijöille malli ja opas -kansioon.

Onnenkiven Tenavien Kasvun kansio – malli & opas -teemasta löytyy ohjeistavaa materiaalia lapsiryhmän työntekijöille kasvun kansio työskentelystä, mitä kansioon kerätään, lapsen itsearviointista kasvun kansio-työskentelyssä sekä kansion täytöstä ja käytöstä.

Onnenkiven Tenavat -teema sisältää lyhyen esittelyn päiväkodista ja Tenavat-lapsiryhmästä. Tähän osaan tallennetaan erilaista materiaalia päiväkodista ja lapsiryhmästä, esimerkiksi materiaalia tärkeistä päiväkodin tapahtumista ja retkistä.

Minä ja ikiomat juttuni -teemaan kerätään lapsesta itsestään ja hänelle tärkeistä asioista erilaista materiaalia, kuten vuosittain painettu lapsen jalan tai käden jälki, piirretty oma-kuva josta lapsi voi vertailla omaa kasvuaan ja kehitystään. Teemaan sopivat päiväkodin ja kodin väliset tavoitteet ja lasta tukevat keskeisimmät aiheet, jotka kirjataan päivämäärineen ylös ja tarkistetaan myöhemmin miten ne on saavutettu. Esimerkiksi lapselle yksilöidyn koristehtävien henkilökohtaisista kehitystä tukevista toiminnoista ja tehtävistä sekä tukiviittomista voisi olla alkutaipaleelta materiaalia mistä aloitimme ja matkan varrelta kerrontaa miten hienosti on menty eteenpäin ja opittu uusia asioita.

Minun perheeni -teema on tarkoitettu lapsen perhettä koskevaan materiaaliin, jonka koamiseen perhe voi osallistua. Lapsi voi esimerkiksi tuoda kotoa valokuvia perheestään ja lemmikkieläimistä, lapsi voi täydentää kansiota kotonaan vanhempien kanssa ja liittyy tähän osioon perheen yhteisiä asioita esimerkiksi kesälomakuulumiset ja lomareissukuvia.

Leikin ja liikun -teema sisältää erilaista materiaalia lapsen/lapsiryhmän liikkumisesta sekä leikkimisestä. Lapset oppivat leikkiessään. He myös jäljittelevät ja luovat uutta. Lapset käyttävät leikkinsä aineksina kaikkea näkemäänsä, kuulemaansa ja kokemaansa. Reaalimaailman, fantasian ja fiktion piiristä lapsi poimii itselleen tärkeitä asioita, jotka kääntää leikin kielelle. Liikkuminen on lapselle luonnollinen tapa tutustua itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä ja tietoisuus omasta kehostaan ja sen hallinnasta luo pohjaa terveille itsetunnolle. Liikkuessaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Säännöllisellä ohjatulla liikunnalla onkin tärkeä merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle sekä motoriselle oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20–23.)

Taitava taiteilija -teemassa näyttäytyy taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Tähän osaan liitetään mahdollisimman monipuolisesti materiaalia lapsen ja lapsiryhmän taidekasvatuksesta. Lapsi kehittyy taiteellisen kokemuksen ja tekemisen kautta yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Taiteelliset peruskokemukset syntyvät musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa, kädentaitoja sekä lasten kirjallisuutta vaalivassa kasvu-ympäristössä. Lapsen tulee antaa toimia monipuolisesti taiteen eri alueilla ja hänen tulee saada

maalata, piirtää, soittaa, laulaa, rakentaa, näytellä, tanssia, nikkaroida, askarrella, omella, kuunnella tai keksiä satuja ja runoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23–24.)

Tutkin, vertailen, luokittelen ja lasken -teema sisältää matemaattisen, luonnontieteellisen ja historiallis-yhteiskunnallisen orientaatioalueet. Tutkiva ihmettely on lapselle luontaista, jossa lapsi tyydyttää uteliaisuuttaan ja kokee osallisuutta ympärillään olevaan maailmaan ja yhteisöön. Yrityksen, erehdyksen ja oivalluksen kokemus tuo lapselle oppimisen iloa. Yksittäisten, konkreettisten orientaatioasisältöjen valinnassa lasten omilla kiinnostuksen kohteilla, tarpeilla ja paikallisilla olosuhteilla on ratkaiseva merkitys. Varhaiskasvatuksessa lapsi ei kuitenkaan opiskele eikä suorita orientaatioiden sisältöjä eikä niihin aseteta suoriutumista vaatimuksia. Matemaattinen orientaatio perustuu vertaamiseen, päättelyyn ja laskemiseen jotka tapahtuvat arkielämän tilanteissa leikinomaisesti lapsille tuttuun ja heitä kiinnostavien materiaalien, esineiden ja välineiden avulla. Luonnontieteelliselle orientaatiolle on ominaista kokeellisen menetelmän käyttö, jonka kontrolloiduissa olosuhteissa perehdytään syy-seuraus-tyyppisiin vaikutussuhteisiin luonnon ilmiöistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatiossa lasten kanssa rakennetaan kuvaa menneisyydestä kuin nykyisyydestä niistä kertovien esineiden ja dokumenttien avulla sekä retkeilemällä lähiympäristöön, kotiseudun kohteisiin ja nähtävyyksiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25–28.)

Puhun, ajattelen ja pohdin -teema kattaa kielenkehityksen materiaalia varhaiskasvatuksessa. Pienen lapsen maailmaan kuuluvat alusta asti kirjallisuuden eri lajit, koska kieli tukee lapsen ajattelutoimintojen ja kommunikaation kehitystä. Lapselle tarjotaan kielen kehitystä tukeva virikkeellinen ja toiminnallinen kasvuympäristö, jossa hän voi havainnoida sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Lapsella on luontainen taipumus sanoilla leikkelyyn. Riimittelyt ja hassut merkityksettömät sanat harjaannuttavat kielellisen tietoisuuden aluetta. Lapsen keksimät tarinat sekä luova toiminta kasvattajan kertomien satujen ja tarinoiden pohjalta kasvattavat luottamusta omiin kykyihin ja itsensä ilmaisemiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19–20.)

8.2 Kasvun kansioon kerättävä materiaali

Haastatteluista nousseiden toiveiden mukaisesti kasvun kansioon kerätään **Valokuvia**, joista kirjataan kuvateksti lapsen kertoman mukaan, **Lapsen haastatteluja**, jotka kirjataan sanatakkasti ylös. Haastatteluun lukeutuu myös lapsen tavoitteet ja itsearviointit omasta kasvusta ja kehityksestä, **Kuvailuja/havainnot lapsesta**, joka tarkoittaa havaintojen kirjaamista lapsen kehityksestä/arjesta sekä vanhempien ja päiväkodin aikuisten kuvauksia lapsesta, **Lapsen tarinoita**, jotka kirjataan ylös. Ne voivat olla esimerkiksi lapsen hauskoja kertomuksia/sanontoja/leikkien dialogeja ja **Sadutusta**, jossa kirjataan sanatakkasti mitään muuttamatta lapsen/lapsiryhmän kertoma satu. Kansioon kerätään myös **Askarteluja ja muita kädentöitä**, kuten kansioon mahtuvia litteitä askarteluja yms. ja valokuvia niiden tekemisestä. Lapsen kertoma selitys työvaiheista ja työskentelystä kirjataan ylös jonka lapsi voi vielä kuvittaa, **Piirustuksia** lapsen omista piirustuksista, **Lauluja, loruja, runoja**, jotka ovat yhteisesti opittuja sekä lapsen omia lempilauluja, -runoja ja –loruja ja **Muistoja**, kuten kutsut/ohjelmalehtiset/pääsyliput ynnä muuta sellaista sekä **Kuvia tukiviittomista ja muita lapsen kehitystä tukevia asioita** esimerkiksi yleisimpiä tukiviittomia ja materiaalia muista lasta tukevista keskeisimmistä aiheista esimerkiksi yksilöidyistä koritehtävistä, jotka sisältävät lapsen henkilökohtaista kehitystä tukevaa toimintaa ja tehtäviä.

8.3 Lapsen itsearviointi ja itsetunnonkehitys kasvun kansio -työskentelyssä

Portfoliotoiminnassa lapsi nähdään aktiivisena ja itsenäisenä, omaan toimintaansa ja oppimiseensa vaikuttavana persoonana, jossa lapsella on arvokas näkökulma omaan oppimiseensa ja työskentelyynsä. Lapsen itsearvioinnilla on myönteinen vaikutus lapsen itsetunnon kehittymiseen ja vahvistumiseen, jossa itsetuntemuksen vahvistuminen ilmenee lapsen lisääntyneenä tietoisuutena ja kiinnostuksena omasta kasvusta ja oppimisesta. Lapsen itsearviointi tuo esille lapsen yksilöllisiä oppimisen piirteitä, vahvuusalueita, oppimiskokemuksia ja kehittämishaasteita. (Kankaanranta 1998, 62; Niikko 2000, 64–65; Lummelahti 2004, 41.) Itsearvioinnin avulla lapsi huomaa miten hän on kasvanut ja oppinut, miten on kokenut oppimisen taipaleen, miten hänen ajatuksensa, käsityksensä sekä mielipiteensä ovat muuttuneet, missä asioissa on hyvä ja mitä haluaa vielä oppia.

Kasvun kansio -työskentelyn itsearvioinnissa lapselta kysytään hänen omia tavoitteitaan joita hän haluaa vielä oppia (esimerkiksi syksyllä haluaa oppia numeroita) ja kirjataan ne ylös päivämäärineen siten miten lapsi on asian muotoillut. Tavoitteita voi olla myös lapsiryhmän yksilö- ja ryhmätavoitteet sekä tavoitteita voi tehdä esimerkiksi jokaisesta orientaatioalueesta. Tavoitteiden kirjaukseen liitetään tavoitteiden tarkistusaika, jolloin tarkistetaan tavoitteiden saavuttaminen ja jolloin lapsi tai lapsiryhmä antaa itsearvioinnin omasta kehittymisestään. Arviointi voi olla esimerkiksi sanallinen tai rasti ruutuun -tyyppinen, joka kirjataan ylös päivämäärineen. Kannustimeksi uuden oppimiseen ja itsearviointiin lapselle voidaan antaa tarroja tai leimoja sekä sanallinen kehu tavoitteiden saavutettua, jotka lapsi saa omaan tavoitepaperiinsa. Tulee myös muistaa, että lapsi saa aina positiivista palautetta vaikka ei tavoitteissaan onnistuisikaan.

8.4 Kasvun kansion käyttö ja täyttäminen

Tein ohjeistuksen lapsiryhmän työntekijöille kasvun kansion käytöstä ja täytöstä. Ennen varsinaista ohjeistusta liitin kansioon infomateriaalin, jossa avaan kasvun kansion käsitettä, sen tehtävää ja tavoitteita.

Kasvun kansion käyttöön liittyvät ohjeistukset nousivat esiin päiväkodin lapsiryhmän, työntekijöiden ja vanhempien haastatteluista. Kansiota haluttiin käyttää siten, että lapsi saa selailta kansiotaan hoitopäivän aikana ja esitellä kansiotaan muille sekä vanhemmilleen aina halutessaan. Lapsesta on hauskaa selailta uudestaan ja uudestaan omia tuotoksiaan nähden oman kehityksensä. Tämä tekee hyvää myös lapsen itsetunnolle. Lapselle on lisäksi tärkeää saada näyttää muille kansioon koottuja aarteita ja esitellä tuotoksiaan.

Kansion käyttöä haluttiin laajentaa myös lapsen kotiin, mikä tarkoittaa, että lapsi saa välillä viedä kansion kotiin täytettäväksi yhdessä perheen kanssa esimerkiksi kesäloman aikana. Kotiväen mukaan ottaminen kasvun kansio -työskentelyyn edistää positiivisesti myös kasvatuskumppanuutta, koska vanhemmat pääsevät osallisiksi lapsen ja päiväkodin yhteiseen asiaan. Kansiota haluttiin käyttää myös tukena varhaiskasvatuskeskusteluissa, joissa se voi olla apuna keskustelun alussa luomassa rentoa tunnelmaa sekä siitä voi näyttää miten lapsi on kehittynyt. Kotiväki tulee siten tietoiseksi lapsensa kasvusta ja oppimi-

sesta konkreettisten esimerkkien avulla. Kansiota haluttiin käytettäväksi tukena vanhempainiloissa. Kotiväki löytää kansioista aitoja todisteita lapsensa arjesta ja kokemuksista kodin ulkopuolella, jotka muuten saattaisivat jäädä huomiotta.

Kasvun kansiota täyttäessä tulee muistaa, että lapsi valitsee aikuisen avustamana kansioon laitettavat materiaalit. Tuotoksista tulee löytyä sanallinen selitys, päivämäärä ja lapsen nimi, jotka mahdollistavat lapsen kehityksen seurannan ja arvioinnin. Aikuinen valitsee lapsen tuotokset siihen asti, kunnes lapsi osaa itse päättää. Lapsen ikätason huomioiden lapsi kirjoittaa itse oman nimensä ja päivämäärän sekä kertoo itse sanallisesti materiaalien selityksen, jonka aikuinen kirjaa ylös. (Hujala ym. 98–99.)

Lapsesta tehdyt havainnoinnit ja kertomukset kirjataan aina positiivisesti ja kannustaen päivämäärineen ylös, kuten myös lapsen haasteet, tavoitteet ja niiden saavutukset. Kasvatuskumppanuuden tukemiseksi kansioon voidaan lisäksi liittää mahdollisia kodin kanssa sovittuja yhteisiä tavoitteita.

Lasten kasvun kansioita täytettäessä tulee aina muistaa, että jokaisen lapsen kansio on aina erilainen ja juuri tekijänsä näköinen. Lapsilähtöisesti toteutetut, jopa samoja aiheita sisältävät kasvun kansiot eivät ole koskaan identtisiä. Ei siis ole yhtä oikeaa tapaa koota kasvun kansiota, ja sen sisällöstä ei ole yhtä oikeaa mallia kunhan se on sellaista materiaalia jota lapsi voi kuljettaa mukanaan vuodesta toiseen.

Kasvun kansion täyttämistä kokosin lapsiryhmän työntekijöille ohjeistuksen, jotta kasvun kansio -työskentely tulisi olemaan heille mahdollisimman yksinkertaista sekä mahdollisimman vähän aikaa vievää. Kasvun kansioon liitettäviä materiaaleja, kuten kertomuksia retkestä ynnä muut sellaiset pidemmät kirjoitetut osiot, jotka sopivat jokaisen lapsiryhmän jäsenen omaan kansioon, kannattaa kirjoittaa ja tallentaa päiväkodin koneelle. Näin ne ovat helppo ja nopea tulostaa jokaisen lapsen kansioon. Myös haastattelurungot, syntymäpäivä-, minä- ja perhe-materiaalipohjat ynnä muut sellaiset on hyvä tallentaa koneelle. Tällöin ne ovat aina saatavissa, kun niitä tarvitaan (esimerkiksi kun päiväkodissa aloittaa uusi lapsi tai lapsi on ollut kipeänä sinä päivänä jolloin haastattelu on tehty).

Koneelle tallentamisen sijaan materiaalit voi kirjoittaa koneella tai käsin ja tulostaa tai kopioida niitä tarvittava määrä. Onnenkiven Tenavien Kasvun kansio – malli & opas –

teeman lopussa on muovitaskussa paikka, jossa kannattaa pitää ainakin yksi valmis pohja aihetta kohden, josta ne on helppo ottaa kopioitavaksi. Myös materiaalit, joita on vain yksi kappale ja jotka liitetään jokaisen lapsen kansioon, kannattaa tulostaa. Tällaisia ovat muun muassa lehtileikkeet, teatteriesityksen mainos ynnä muut valmiit materiaalit.

Käsin kannattaa kirjoittaa lyhyet yksilölliset ja henkilökohtaiset tekstit ja haastattelujen vastaukset, aikuisten kertomat, lapsen kerronnat esimerkiksi omasta valokuvasta, tavoitteet ja niiden arvioinnit sekä päivämäärät ja lapsen nimi.

8.5 Välilehdet, otsikoinnit ja muovitaskut

Kasvun kansion teemat ovat valmiiksi otsikoitu sekä **teemojen-otsikkovälilehdet** koodattu eri väreillä työskentelyn helpottamiseksi. Nämä välilehdet voidaan tehdä myös yhdessä lasten kanssa. Vaaleansininen on Onnenkiven Tenavien Kasvun kansio – Malli & Opas, keltainen; Onnenkiven Tenavat, oranssi; Minä ja ikiomat juttuni, tummansininen; Minun perheeni, vihreä; Leikin ja liikun, beige; Taitava taiteilija, musta; Tutkin, vertailen, luokittelen ja lasken ja punainen; Puhun, ajattelen ja pohdin.

Toimintavuosivälilehdet ja **lapsiryhmävälilehdet** ovat valmiiksi otsikoitu kasvun kansioon. Nämä välilehdet ovat myös lasten toteutettavissa. Aina uuden toimintavuoden alkaessa liitetään uusi toimintavuosivälilehti jokaisen teema-alueen edellisten tuotosten päälle, ja siihen kerätään tulevan vuoden materiaalit. Näin jokaisen toimintavuoden materiaalit pysyvät kätevästi erillään ja päiväkodin työntekijän on nopeampaa löytää etsimänsä sekä helpompaa seurata lapsen kehitystä. Lapsiryhmävälilehdet ja logot (Leppäkertut, Nipsut ja Timantit) ilmaisevat missä ikäryhmässä lapsi on. Lapsen siirtyessä isompiin liitetään kansioon lapsiryhmää vastaava välilehti kansion teema-alueisiin tai vastavasti lapsiryhmälogot liitetään uuteen vuosivälilehteen. Logot ovat tulostettavissa värillisinä sekä värittöminä, jolloin lapset voivat värittää ne.

Teema-alueiden välissä on **muovitaskut** lapsen askarteluja ynnä muuta sellaista materiaalia varten joita ei voi muuten liittää kansioon. Jokaiseen alueeseen taskuja ei välttämättä tarvita vaan materiaali voidaan vaikka liimata paperille tai rei'ittää ja liittää kansioon.

Työntekijöille tarkoitettussa Kasvun kansio malli ja opas -teeman lopussa olevista muovitaskuista löytyvät valmiit pohjasivut lapsen haastatteluista ja havainnoinneista, lasten tavoitteista sekä itsearviointeista, toimintavuosivälilehdistä, lapsiryhmävälilehdistä, sukupuusta, ruokalorusta sekä Onnenkiven päiväkodin ja Tenavat-lapsiryhmän esittelystä.

8.6 Haastattelu- ja havainnointipohjat

Tein lapsiryhmälle erilaisia haastattelu- ja havainnointipohjia eri ikäkaudet huomioon ottaen. Valmiiden pohjien avulla kasvun kansio -työskentely nopeutuu ja helpottuu, koska työntekijöiden ei tarvitse käyttää resursseja lomakkeiden luomiseen aina uudelleen. Nämä pohjat löytyvät Kasvun kansio – malli ja opas -teeman lopussa olevista muovi-taskuista. Erittelen seuraavaksi tekemäni haastattelu- ja havainnointipohjat.

Lapsen haastattelu on lapsen ensimmäinen haastattelu kasvun kansioon. Se liitetään Minä ja ikiomat juttuni -teeman etusivulle. Lapsen haastattelussa on kysymyksiä lapsesta itsestään, koska hän on aloittanut hoidon päiväkodissa, ja siinä on paikka lapsen omalle kuvalle.

Haastattelu leikistä ja aikuisen havainnoimaa on tarkoitettu 3–6-vuotiaille lapsille leikkimisen haastatteluun sekä päiväkodin aikuisen havainnointiin lapsen leikkimisestä.

Leikin havainnointia on alle 3-vuotiaiden leikin havainnoimiseen tarkoitettu lomake päivä-kodin työntekijöille.

Haastattelu liikkumisesta ja aikuisen havainnoimaa on 3–6-vuotiaille tarkoitettu haastattelu liikkumisesta ja päiväkodin työntekijöille lapsen liikkumisen havainnointiin.

Liikkumisen havainnointia on alle 3-vuotiaiden liikkumisen havainnoimiseen tarkoitettu lomake päiväkodin aikuisille.

8.7 Tavoite- ja arviointipohjat

Tein lapsiryhmälle myös erilaisia tavoite- ja arviointipohjia lasten ikäkaudet huomioon ottaen helpottaakseni työntekijöiden kasvun kansio -urakkaa. Nämä pohjat löytyvät myös Kasvun kansio – malli ja opas -teeman lopussa olevista muovitaskuista. Erittelen seuraavaksi tekemäni tavoite- ja arviointipohjat.

Tavoitteeni ja tavoitteen arviointi 3–4-vuotiaat on 3–4-vuotiaille lapsille tarkoitettu henkilökohtaisen uuden asian oppimisen/tutkimisen lomake ja samalle ikähaitarille tarkoitettu itsearviointilomake, jossa lapsi pohtii oman henkilökohtaisen tavoitteen saavuttamista.

Tavoitteeni ja tavoitteen arviointi 4–6-vuotiaat on 4–6-vuotiaille lapsille tarkoitettu henkilökohtaisen uuden asian oppimisen/tutkimisen lomake sekä samalle ikähaitarille tarkoitettu itsearviointilomake, jossa lapsi pohtii oman henkilökohtaisen tavoitteen saavuttamista.

Oman osaamisen arviointia on 5–6-vuotiaille tarkoitettu oman osaamisen arviointiin huolellisuudesta, kuuntelemisesta, keskittymisestä, sääntöjen noudattamisesta ja toisten kanssa toimimisesta. Se sisältää arviointiruudun Vähän, Hyvin ja Erittäin hyvin, jonka merkkäamisen merkitys voidaan sopia lasten kanssa keskenään, esimerkiksi Vähän = yksi rasti, Hyvin = kaksi rastia, Erittäin hyvin = kolme rastia, tai rastit voidaan korvata vaikkapa tarroilla.

Ryhmätavoite ja ryhmäarviointi on 3–4-vuotiaista koostuvalle lapsiryhmälle tarkoitettu uuden asian oppimisen/tutkimisen lomake sekä samalle ryhmälle tarkoitettu ryhmäarviointi-lomake, jossa lapset yhdessä pohtivat tavoitteen saavuttamista.

Ryhmän tutkimusaihe ja tavoitteen arviointi on 4–6-vuotiaista koostuvalle lapsiryhmälle tarkoitettu uuden asian oppimisen/tutkimisen lomake sekä samalle ryhmälle tarkoitettu ryhmäarviointilomake, jossa lapset yhdessä pohtivat tavoitteen saavuttamista.

Päiväkodin ja kodin yhteiset tavoitteet on tarkoitettu päiväkodin ja kodin yhdessä sovittuihin tavoitteisiin, jotka tarkistetaan sovittuna ajankohtana.

8.8 Muut valmispohjat

Lapsiryhmän työntekijöiden työtaakkaa vähentääkseni ja kasvun kansio -työskentelyä helpottaakseni, tein vielä lapsiryhmälle muutamia erilaisia valmispohjia, joita voidaan käyttää lasten omissa kansioissa. Lapsiryhmässä on käytössä **ruokaloru**, jonka ajattelin olevan mukava muisto liittää lasten kansioihin. Tein myös **sukupuu**-pohjan, johon kirjataan lapsen vanhemmat, isovanhemmat ja sisarukset. Sukupuun lapsi voi itse värittää ja piirtää oksille vaikkapa lehtiä ja kukkia. Kasvun kansio opas ja mallista löytyy lisäksi **syntymäpäiväni**-valmispohja, johon kirjataan mm. päivämäärä, kun juhlia vietettiin päiväkodilla, lapsen ikä, millaisen syntymäpäiväkortin lapsi sai ja mitä lauluja ja leikkejä leikittiin.

9 KASVUN KANSION LUOVUTUS JA SAATU PALAUTE

Sain kasvun kansion rakennettua elokuuhun 2015 mennessä, jolloin Onnenkiven päiväkotia avasi ovensa kesätaun jälkeen. Sovin sähköpostitse ajan milloin veisin valmiin kansion ryhmään. Eräänä elokuun alkukuun aamuna toimitin tuoreen kasvun kansio -mallin ja -oppaan Onnenkiven Tenavien ryhmään. Päiväkodissa oli rauhallista useiden lasten lomaillessa, joten minulla ja työntekijöillä oli hyvin aikaa käydä kansiota läpi. Opastin heitä kansion rakenteesta ja käytettävyydestä ja sen täytöstä. Keskustelimme myös miten heillä riittää aika kansioiden täyttämiseen ja kenen vastuulla se on. Oli mukava huomata ja kuulla, että he olivat jo pohtineet näitä kysymyksiä yhdessä. Kasvun kansio sai hyvän vastaanoton ja innostusta oli ilmassa. Jätin kansion heille kokeiluun ja kerroin pyytäväni palautetta vuoden loppu puolella arviointia varten. Kasvun kansio oli Tenavat-ryhmässä käytössä elokuusta marraskuuhun 2015, jonka aikana he saivat käytännön kokemusta kansion toimivuudesta.

Marraskuun 2015 lopulla pyysin palautetta kasvun kansioista lapsiryhmän työntekijöiltä. Vein heille päiväkotiin kyselylomakkeet, joissa oli kolme avointa kysymystä. Kysymykset liittyivät työntekijän omiin kokemuksiin ja tuntemuksiin kasvun kansio -työskentelystä, vastaako kansio lapsiryhmän tarpeita ja onko siitä ollut apua lasten osallisuuden tukemisessa ja kotien välisessä kasvatuskumppanuudessa. Kyselyyn vastattiin anonyymisti, jolloin palautteen antaminen oli todennäköisesti avointa ja toden mukaista. Tuhosin kuitenkin vastaukset identiteettisuojaajan vuoksi luettuani vastaukset läpi ja kirjoitettuani niistä yhteenvedon.

Kansion rakenteesta ja opasosasta koettiin olevan suuri apu, koska lapsiryhmässä ei ole ennen toteutettu portfolio toimintaa. Lasten kasvun kansioiden kerrottiin olleen käytössä vanhempainillassa ja mukana lapsien henkilökohtaisissa varhaiskasvatuskeskusteluissa vanhempien kanssa. Yhteistyötä vanhempien ja päiväkodin välillä oli lisätty esimerkiksi lasten haastattelujen myötä. Lapsiryhmässä myös pohdittiin kasvun kansioiden viemistä kotiin täytettäväksi ja selailtavaksi tulevana joululomana. Myös lasten aktiivisuus ja osallistuminen oli lisääntynyt työntekijöiden mukaan kasvun kansion ansiosta. Lapset olivat tehneet itse toimintavuosisivälilehtiä ja selailivat innokkaina tuotoksiaan. He myös esittelivät vanhemmilleen ja toisilleen töitään.

Onnenkiven Tenavien Kasvun Kansio – mallin ja oppaan koettiin vastaavan lapsiryhmän tarpeita. Sen kerrottiin olevan hyvä ja toimiva kokonaisuus, jota on helppo muokata tarvittaessa. Oppaan kerrottiin avanneen kasvun kansio -työskentelyä ja ymmärrystä siitä mitä kaikkea se pitää sisällään. Kasvun kansio -mallin ja -oppaan sisältöön oltiin tyytyväisiä ja erityistä kiitosta sain valmiista haastattelu- ja arviointipohjista. Opaskansiota oli helppo selata ja löytää etsimänsä nopeasti, koska välilehdet erottuivat hyvin toisistaan. Myös kansion vinkkiosioista koettiin olleen huomattava apu kasvun kansio -työskentelyyn ja laminoinnin koettiin hyväksi ideaksi, sillä lasten kanssa toimiessa sivut joutuvat koetukselle.

Lasten omiin kansioihin työntekijät eivät olleet käyttäneet mallikansion teemojen välilehtisivuja, koska kokivat ne hankaliksi, mutta olivat tyytyväisiä toimintavuosisivälilehtiin, koska ne auttavat pitämään asiat aikajärjestyksessä ja näin auttavat huomioimaan lasten kehityksen helpommin. Ettei Tenavien kasvun kansio jäisi lasten tuotosten keräilykansioiksi, tulisi varhaiskasvatuksen kasvun kansio työskentely ja sen pedagoginen tarkoitusperä avautua ryhmässä. Tämä mahdollistuu ajan kuluessa, jolloin teemavälilehtien tarkoitus nousee peremminkin esille. Kasvun kansio on tärkeä väline niin lapselle kuin päiväkodin työntekijällekkin lapsen siirtyessä päiväkodista tai päiväkotiryhmästä toiseen. Kansion tulee kertoa lapsen tulevalle kasvattajalle siitä, mitä ja miten lapsi on oppinut ja kehittynyt. Kansion avulla voidaan havaita lapsen vahvat alueet, mutta myös alueet, joissa hänellä on erityisen tuen tarvetta. Kasvun kansiota voi käyttää tutustumisvälineenä myös päiväkodin yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten esimerkiksi erityislastentarhanopettajan, terveydenhoitajan ja sosiaalityöntekijän kanssa. (Ahlqvist ym. 2004, 63; Nousiainen 2004, 71–72.)

10 POHDINTA

Kehittämispainotteisen opinnäytetyöni kautta toin Tenavat-lapsiryhmän työntekijöiden käyttöön uutta tietoa ja kehitin heidän käytäntöjään. Onnenkiven Tenavien kasvun kansio -malli ja -opas antoivat pohjan uudelle työskentelytavalle, joka tukee lasten osallisuutta sekä kasvatuskumppanuutta. Onnenkiven Tenavien kasvun kansio tehtiin vastaamaan juuri kyseisen lapsiryhmän toiveita ja tarpeita. Lapsiryhmän jokainen lapsi sai oman kasvun kansion, josta tulee jokaisen lapsen itsensä näköinen, ja jonka kokoamiseen he saavat itse vaikuttaa. Tämä kansio kulkee heidän mukanaan läpi päiväkotiajan. Vanhemmat taas saivat tärkeää tietoa lapsistaan kodin ulkopuolelta sekä pääsivät osalliseksi kasvatuskumppanuuteen uudella tavalla, koska vanhemmat käyvät kansiota läpi päiväkodin työntekijöiden kanssa sekä kotona lapsen kanssa esimerkiksi kesälomalla. Kansio edistää myös vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutussuhdetta, kun vanhemmat ja lapsi yhdessä voivat täydentää kansiota vaikkapa kesäkuulumisilla. Lapsiryhmän työntekijät voivat myös hyödyntää kansiota dokumentoinnissa ja lasten kehityksen ja oman työnsä arvioinnissa.

Onnistuneen kasvatuskumppanuuden luominen kasvun kansion välityksellä vaatii aikaa, tietoista toimintaa ja sitoutumista kaikilta osapuolilta. Projektin kesto oli liian lyhyt havainnollistamaan kasvun kansion merkitystä lasten osallisuuden ja kotien kanssa tehtävän kasvatuskumppanuuden tukemisessa. Alku näytti kuitenkin lupaavalta ja uskon portfolioiminnan ja kasvun kansio -mallin ja -oppaan saavan tukevan jalansijan päiväkodin käytänteistä. Jatkoa ajatellen minua kiinnostaa se miten kasvun kansio on toiminut pedagogisten keskustelujen pohjana ja onko kansio tukenut kasvatuskumppanuutta sekä onko lasten osallisuus noussut päiväkotiryhmässä kasvun kansio -työskentelyn alettua. Tulevaisuudessa kasvun kansio -toimintaa voisi myös kehittää päiväkodin ja koulun väliseksi yhteistyöksi. Kasvun kansio voisi siirtyä lapsen mukana päiväkodista esikouluun ja siitä peruskoulun ensimmäiselle luokalle tukemaan kodin ja koulun välistä kasvatuskumppanuutta.

Kasvun kansio on rakennettu siten, että sitä on helppo käyttää ja täyttää. Kasvun kansiota voidaan soveltaa muuttuvassa lapsiryhmässä sen tarpeiden mukaisesti. Kansioon on kä-

tevää lisätä uusia teema-alueita sekä myös ottaa niitä sieltä pois, jos on tarpeen. Päiväkodin aikuisten kannattaa päivittää malli- ja opaskansiota aina, kun heille tulee uusia ideoita mieleen. Pienimmätkin ajatukset ja raakaversiot on hyvä tallettaa kansioon, jolloin niitä voi yhdessä lapsiryhmän aikuisten ja lasten kesken kehittää eteenpäin. Aika-ajoin myös lapsilta sekä heidän vanhemmiltaan tulisi kysyä uusia toiveita kansiosta. Vasta käytäntö näyttää toimiiko kansio sellaisenaan. Malli- ja opaskansio on sovellettavissa varhaiskasvatuksen kentälle niin päiväkoteihin, kerhoihin kuin perhepäivähoitopaikkoihin. Kasvun kansio -malli ja -opas on joustavuutensa ja muokkautuvuutensa ansiosta käyttökelpoinen myös missä tahansa varhaiskasvatusta toteutettavassa ympäristössä kunnissa, seurakunnissa sekä yksityisellä ja kolmannella sektorilla.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) välittyy vahvasti lapsen kuulemisen ja kuulluksi tulemisen merkitys. Turjan (2012, 52) tutkimuksen mukaan lapsella, joka jakaa muiden kanssa kokemuksiaan ja näkemyksiään, ideoita, asioita sekä osallistuu toiminnan toteutukseen, kyky reflektointiin lisääntyy, käsitys itsestä vahvistuu ja itseluottamus kasvaa. Tämän vuoksi on tärkeää huomioida lapsen kokemukset osana varhaiskasvatuksen toteuttamista. Kasvun kansio -työskentely antaa kaikkeen tähän välineet, ja sitä hyödyntämällä varhaiskasvatuksessa pystytään huomioimaan lapsen ainutlaatuinen kokemusmaailma. Jo hyvin pieni lapsi on kiinnostunut omasta kasvun kansiostaan ja katselee sitä mielellään aikuisen kanssa. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän kuitenkin korostuu aikuisen osuus. Kansion tekemiseen voi joka tapauksessa ottaa lapsen hyvinkin varhain; ensin töiden tuottajana, sitten kokemuksistaan kertojana ja vähitellen töiden valikoijana ja arvioijana. Lapsen kerronta on hyvä pohja varhaiskasvatuksen pedagogiikalle, sillä lapsen kertomuksen kautta kasvattaja oppii tuntemaan lasta paremmin. Mielestäni kasvun kansio pystyy vastaamaan varhaiskasvatuksen edellyttämiin haasteisiin ammattitaitoisen kasvatuksen ammattilaisen ohjauksella.

Produktion toteutus oli monivaiheinen, pitkäkestoinen ja täynnä mielenkiintoisia ja haasteellisia vaiheita. Kasvun kansion luominen on opettanut pitkäjänteisyyttä, huolellista suunnittelua ja reflektointia omasta tekemisestäni. Olen saanut lasten parista kehittämistyön matkan varrelta ainutlaatuisia kokemuksia, joita ei saa kirjoja lukemalla.

Opinnäytetyön prosessi eteni kehämuotoisesti ideoinnista suunnitteluun, reflektointiin ja toteutukseen ja jälleen reflektointiin, alkaen taas alusta. Kasvun kansiota luodessani olen

viettänyt lukuisia tunteja pohtiessani oikeanlaista ja toimivaa tuotetta. Työn määrä ja haasteellisuus pääsi jopa yllättämään. Kasvun kansio mallin ja oppaan luominen ei ollutkaan niin yksinkertaista kuin voisi kuvitella. Halusin tehdä siitä pedagogisesti merkittävän, joten ei riittänyt, että otetaan vain kansio ja kerätään lasten tuotokset sen väliin. Jokaisella teemalla, välilehdellä, lomakkeella ynnä muulla sisällöllä on oma merkityksensä, joka on tärkeä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Lopulta olin tyytyväinen tuotokseen, joka otettiin hyvin vastaan päiväkodissa. Kasvun kansio jäi sellaisenaan heidän käyttöönsä, sillä siihen ei koettu tarpeelliseksi tehdä muutosta vaikka lapsien kansioihin teema-välilehtiä ei otettu mukaan. Uuden työvälineen käyttö ja siihen tutustuminen vie aina aikaa, eikä muutaman kuukauden kokeilu avaa kasvun kansion koko tarkoitusta. Tenavien kasvun kansion taival on vasta edessä ja näyttäytyy toiveikkaana, sillä niin ryhmän aikuiset kuin lapset olivat siitä innoissaan. Lopulta teemojen välilehtisivut eivät ole oleellisin asia lasten kasvun kansiossa, kunhan sinne muistetaan sisällyttää tietoisesti varhaiskasvatuksen ulottuvuudet, jotta kasvun kansio täyttäisi sen pedagogisen merkityksen.

Olen tyytyväinen tuotokseeni, vaikka välillä suhtauduin tekemiseeni hyvinkin kriittisesti. Jos jotain tekisin toisin ja saisin lisää aikaa, niin pyytäisin kasvun kansiosta palautetta myös lapsilta sekä vanhemmilta. Ihanteellista olisi myös ollut kasvun kansio-koulutuspäivän järjestäminen työntekijöille portfoliotoiminnan sisäistämiseksi tai seuranta hetkiä tietyin väliajoin portfoliotoiminnan kehittymisen huomioimiseksi. Loppujen lopuksi annoin päiväkotia Onnenkiven Tenavat-ryhmälle aihion, joka jalostuu ajan kuluessa paremmaksi ja paremmaksi helmeksi kehittyen lapsiryhmän tarpeista, kunhan sen parissa totutaan tekemään töitä ja sen käytänteet tulevat tutuiksi kaikille.

LÄHTEET

- Aalto, Hennariikka & Pönni, Tiina 2008. Leikki-ikäisen lapsen haastattelun erityispiirteet. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 15.6.2015. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/38271/stadia-1211129986-1.pdf?sequence=1>.
- Ahlqvist, Tarja; Antikainen, Pirjo & Anttinen, Mimma 2004. Kasvun kansiot Pupuhuhdan toimintakeskuksessa – aikuislähtöisestä kerronnasta lapsilähtöisiksi tarinoiksi. Teoksessa Päivi Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä: näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 55-64.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Varhaiskasvatus 90.
- Ihmisoikeuksien yleissopimus 1948, 10.12.1948. YK. Viitattu 31.8.2015. www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf.
- Kankaanranta, Marja 1994. Kasvun kansio. Portfolio-toiminta Köpaksen päiväkodissa. Teoksessa Pirjo Linnakylä, Pirjo Pollari & Sauli Takala (toim.) Portfolio. Arvioinnin ja oppimisen tukena. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 65–82.
- Kankaanranta, Marja 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta. Portfoliot siltana päiväkodista kouluun. Lisensiaattitutkimus. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Stakes. Oppaita 63.
- Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Kola-Torvinen, Pia 2005. Digitaalinen kasvun kansio kasvatuskumppanuuden tukena. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu -työ. Viitattu 26.12.2015.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18192/URN_NBN_fi_jyu-200630.pdf?sequence=1.
- Koski, Leena 2000. Sosiologian ja kasvatussociologian peruskäsitteitä. Teoksessa Ari Antikainen, Risto Rinne & Leena Koski. Kasvatussociologia. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–19.
- Kronqvist, Eeva-Liisa 2012. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–30.
- Kyttälä, Minna 2008. Visuaalis-spatiaalisten työmuistivalmiuksien yhteys (esi)matemaattisiin taitoihin ja merkitys osana matemaattisilta taidoiltaan heikkojen lasten ja nuorten kognitiivista profiilia. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteenlaitos. Tutkimuksia 293. Viitattu 4.9.2015.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20036/visuaali.pdf?sequence=2>.
- Leinonen, Jonna 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Johanna Heikka, Elina Fonsén, Janniina Elo & Johanna Leinonen (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus, 16–40.
- Linnakylä, Pirjo; Kankaanranta, Marja & Pollari, Pirjo 1996. Portfolioarvioinnin mahdollisuuksia etsimässä. Teoksessa Pirjo Pollari, Marja Kankaanranta & Pirjo Linnakylä (toim.) Portfolion monet mahdollisuudet. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 1–5.
- Lummelahti, Leena 2004. Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana. Teoksessa Päivi Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä: näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 31–44.
- Mahkonen, Sami 2012. Päivähoito ja laki. Helsinki: Edita.
- Menetelmäopetuksen tietovaranto i.a. Teemahaastattelu. Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 25.4.2015.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Niikko, Anneli 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Helsinki: Tammi.

- Nousiainen, Kirsti 2004. Taidetta ja tapahtumia kasvun kansioissa. Teoksessa Päivi Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä: näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 65-74.
- Onnenkiven päiväkoti i.a. Pehdytyskansio. Materiaali tekijän hallussa.
- Okkeri, Jenni 2012. Kasvun kansiot Kotkan päivähoidossa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 3.3.2015. <https://publications.theseus.fi/handle/10024/47232>.
- Opetushallitus i.a. Portfolio päiväkodissa. Edu.fi. Viitattu 7.9.2015. http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/portfolioy/port_5.htm
- Papunet 2015. Papunet-sivusto. Viitattu 20.3.2015. <http://papunet.net/yksikko/papunet-sivusto>.
- Roos, Piia 2014. Päiväkodin arki lasten kertomana. Teoksessa Johanna Heikka, Elina Fonsén, Janniina Elo & Johanna Leinonen (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 41–55.
- Suomen Perustuslaki 1999 / 731, 11.6.1999. Viitattu 31.8.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Turja, Leena 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes. Oppaita 56. Viitattu 17.2.2015. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf?sequence=1.
- Venninen, Tuulikki; Leinonen, Jonna & Ojala, Mikko 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi” Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca julkaisusarjan työpapereita 2010:3. Helsinki: Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 26.8.2015. www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2010.pdf.
- YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus 1989, 20.11.1989. Unicef. Viitattu 31.8.2015. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.

LIITTEET

LIITE 1: Kysely työntekijöille

**OHJEISTUS KYSELYLOMAKKEEN TÄYTTÖÖN
TENAVAT-RYHMÄN HENKILÖKUNNALLE**

Mikä on Kasvun kansio? Se on lapsen porfolio, joka osoittaa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Sen kautta kerrotaan päiväkodin tapahtumista ja toiminnasta kuten myös opituista ja koetuista asioista. Kasvun kansio toimii varhaiskasvatuksessa vuorovaikutuksen välineenä tukien kasvatuskumppanuutta. Kasvun kansion avulla voidaan seurata lapsen kehitystä. Kasvun kansio-työskentely on yksilöllistä lapsen oppimisen, toiminnan ja ajattelun dokumentointia ja siten se on myös osa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Kansion laadintaan ei ole yhtä ja oikeaa mallia vaan se tulee olemaan aina itse tekijänsä näköinen. Kansioon kerätään lapsen päivähoitoajalta lapsen itsensä aikuisen ohjaamana tai pienemmillä lapsilla aikuisen valitsemia töitä/asioita, jotka ovat huolella valittu ja tarkoituksenmukaisesti koottu yhteen.

Vastaa ohessa oleviin 1-7 monivalinta-kysymyksiin **valitsemalla niin monta vaihtoehtoa kuin haluat**. Kysymysten lopusta löytyy myös kohta ”muuta”, johon toivon vastattavan, jos tulee mieleen vielä puuttuva asia.

Ohessa on myös kaksi avointa kysymystä 8-9, johon toivon vastattavan mahdollisimman **avoimesti ja monipuolisesti omin sanoin**.

Kyselyyn **vastataan nimettömänä ja ne palautetaan palautuslaatikkoon** Nipsujen ja Leppäkerttujen työpisteeseen **17.4.2015** mennessä. **Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista.**

Ympyröi monivalinta-kysymyksistä 1-7 **niin monta vaihtoehtoa kuin haluat**. Kysymysten lopusta löytyy myös kohta ”muuta”, johon toivon sinun vastaavan omin sanoin, jos haluat lisätä vielä listasta puuttuvan asian.

1. Mihin asioihin työssäsi toivot kasvun kansio-työskentelyn antavan välineitä?

- a) lapsen kasvun ja kehityksen seuraamiseen
- b) lapsen kasvun ja kehityksen arviointiin
- c) tukea oman työn ja toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen
- d) tukea kasvatuskumppanuuteen
- e) tukea lapsen osallisuuteen
- f) tukea koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön lasten siirtyessä kouluun
- g) muuta?

2. Mitä lapsen kasvun kansion tulisi sisältää, jotta se olisi toimiva pedagogisena työvälineenä?

- a) piirustuksia
- b) kädentöitä
- c) askarteluja
- d) valokuvia askarteluista ja kädentöistä
- e) kopioita lapsen vasuista
- f) lapsen haastatteluja
- g) valokuvia
- h) sadutusta
- i) kuvailuja lapsesta
- j) lauluja
- k) muuta?

3. Mitä lapsen kasvun kansion tulisi sisältää, jotta se olisi tukena kasvatuskumppanuudessa?

- a) asioita joita on mainittu kysymyskohdassa kaksi
 - b) juhlien ja tapahtumien kutsuja, ohjelmia ja valokuvia
 - c) valokuvia päivähoitopäivistä
 - d) materiaalia lapsesta ja perheestä
 - e) materiaalia päivähoitohenkilöstöstä
 - f) muuta?
-
-
-

4. Miten kasvun kansiota voisi käyttää tukemassa kasvatuskumppanuutta?

- a) kasvun kansio välillä kotiin luettavaksi ja täydennettäväksi (esim. loman ajaksi)
 - b) vanhempien nähtävänä vanhempainilloissa
 - c) vasu-keskustelussa keskustelun tukena
 - d) lapsi esittelee kansiota päiväkodissa vanhemmille aina halutessaan
 - e) muuta?
-
-
-

5. Miten kasvun kansio voisi nostaa lasten osallisuutta päiväkodissa?

- a) lapsi saa itse päättää mitkä tuotokset kansioon laitetaan (huomioiden ikätaso)
 - b) lapsi saa tehdä itse välilehdet esim. toimintavuositusivuihin
 - c) lapsi saa esitellä oman kansionsa esim. teema-päivänä
 - d) lapsi saa esitellä kansiotaan halutessaan vanhemmilleen (esim. hakutilanteessa)
 - e) lapsi saa tutkia kansiota päiväkotipäivän aikana halutessaan
 - f) muuta?
-
-
-

6. Mitä teema-alueita kansion olisi hyvä sisältää?

- a) leikkiminen
- b) liikkuminen
- c) kielen kehitys
- d) matematiikka
- e) ympäristö
- f) taide
- g) tutkiminen
- h) minä
- i) minä ja perhe
- j) päiväkodin aikuiset
- k) tärkeät tapahtumat
- l) muuta?

7. Mitkä seikat helpottaisivat kasvun kansion käyttöä jotka olisivat mieleisiä itselle?

- a) esimerkkikansio
- b) esimerkkikansio täyttöohjeilla
- c) esimerkkikansio, jossa valmiit sivut jotka voidaan monistaa lasten kansioihin
- d) esimerkkikansio, jonka sivut ovat muistitikussa jotka voidaan tulostaa kansioihin
- e) vinkkejä mistä löytää aikaa kansion täyttöön ja käyttöön
- f) muuta?

Vastaa avoimiin kysymyksiin 8-9 mahdollisimman **avoimesti ja monipuolisesti omin sanoin**.

8. Mitä asioita/seikkoja Tenavat-lapsiryhmästä nousee esille jotka haluat otettavan huomioon kasvun kansiossa? (esim. pieryhmien nimet, ”logot”, erityistarpeet)

9. Muuta huomioitavaa tulevaan lasten kasvun kansioon?

Palauta kyselylomake palautuslaatikkoon nimettömänä Nipsujen ja Leppäkerttujen työpisteeseen **17.4.2015** mennessä.

Suuri kiitos vastauksestasi ja ajastasi!

LIITE 2: Kysely vanhemmille

**OHJEISTUS KYSELYLOMAKKEEN TÄYTTÖÖN
TENAVAT-LAPSIRYHMÄN VANHEMMILLE**

Mikä on lapsen kasvun kansio? Se on lapsen oma kansio, joka kertoo lapsen kasvusta, kehitymisestä ja oppimisesta. Se sisältää lapsen kokemia muistoja tärkeistä asioista ja tapahtumista. Lapsi kerää kansioon koko päivähoitoajan yhdessä aikuisen kanssa tietoa itsestään mm. töitä, valokuvia, tarinoita retkistä, syntymäpäivistä, kavereista, päiväkodista yms. Kasvun kansio on tärkeä lapselle itselleen, mutta siitä hyötyvät myös vanhemmat ja päiväkodin aikuiset. Vanhemmat saavat kansioista tärkeää tietoa lapsen päiväkotiajasta ja päiväkodin aikuiset voivat seurata kansion avulla lapsen kehitystä ja oppimista.

Vastaa **nimettömänä** ohessa oleviin 1-4 monivalinta-kysymyksiin **ympyröimällä niin monta vaihtoehtoa kuin haluat**. Kysymysten lopusta löytyy myös kohta ”muuta”, johon toivon vastattavan, jos tulee mieleen vielä jokin puuttuva asia. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Kysely **palautetaan päiväkotiin 17.4.2015** mennessä.

1. Mitä lapsen kasvun kansion tulisi sisältää?

- l) piirustuksia
- m) kädentöitä
- n) askarteluja
- o) valokuvia askarteluista ja kädentöistä
- p) kopioita lapsen vasuista
- q) lapsen haastatteluja
- r) valokuvia
- s) sadutusta
- t) kuvailuja lapsesta
- u) lauluja
- v) juhlien ja tapahtumien kutsuja ja ohjelmia
- w) valokuvia päivähoitopäivistä
- x) materiaalia lapsesta ja perheestä
- y) materiaalia päivähoitohenkilöstöstä
- z) muuta?

2. Mitä teema-alueita kansion olisi hyvä sisältää?

- m) leikkiminen
 - n) liikkuminen
 - o) kielen kehitys
 - p) matematiikka
 - q) ympäristö
 - r) taide
 - s) tutkiminen
 - t) minä
 - u) minä ja perhe
 - v) päiväkodin aikuiset
 - w) tärkeät tapahtumat
 - x) muuta?
-

3. Miten haluaisit käyttää kasvun kansiota yhteistyössä päiväkodin kanssa?

- f) kasvun kansio välillä kotiin luettavaksi ja täydennettäväksi (esim. loman ajaksi)
 - g) vanhempien nähtävänä vanhempainilloissa
 - h) vasu-keskustelussa keskustelun tukena
 - i) lapsi esittelee kansiota päiväkodissa vanhemmille aina halutessaan
 - j) muuta?
-

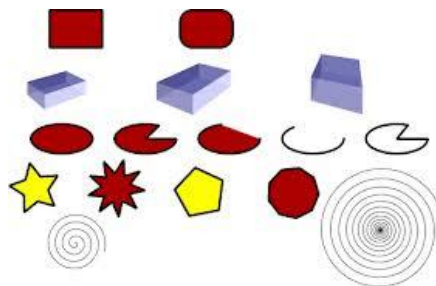
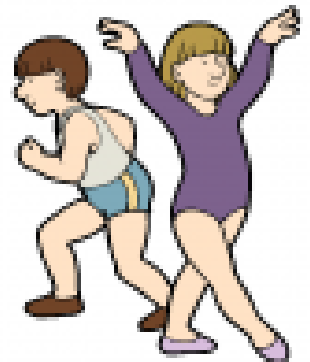
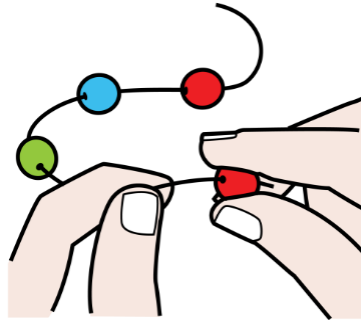
4. Miten kasvun kansio voisi nostaa lapsen osallisuutta päiväkodissa?

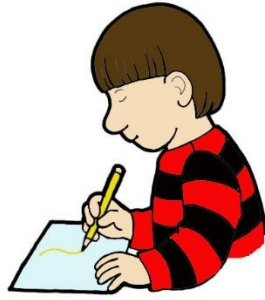
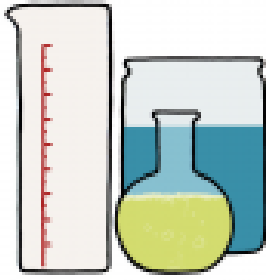
- g) lapsi saa itse päättää mitkä tuotokset kansioon laitetaan (huomioiden ikätaso)
 - h) lapsi saa tehdä itse välilehdet esim. toimintavuositusivuihin
 - i) lapsi saa esitellä oman kansionsa esim. teema-päivänä
 - j) lapsi saa esitellä kansiotaan halutessaan vanhemmilleen (esim. hakutilanteessa)
 - k) lapsi saa tutkia kansiota päiväkotipäivän aikana halutessaan
 - l) muuta?
-

Suuri kiitos ajastasi ja yhteistyöstäsi lasten kasvun kansion kehittämisessä!

Kysely **palautetaan päiväkotiin 17.4.2015** mennessä.

LIITE 3: Kuvakortit kommunikoinnin tukena

LIITE 4: Lasten teemahaastattelu

HAASTATTELUTEEMAT:

1. KASVUN KANSION SISÄLTÖ

- Mitä materiaali kansioon liitetään

2. TEEMA-ALUEET

- Mitkä teema-alueet ovat lapselle tärkeitä

3. OSALLISUUS

- Miten lapsi haluaa olla osallisena kasvun kansio -työskentelyssä

4. KANSION KÄYTTÄMINEN

- Millaisissa tilanteissa kansiota voidaan käyttää esim. päiväkodissa